

ਆਤਮ ਪਰਮਾਤਮ Atam Parmatam

Volume: XIII (Qtly.)

July-September, 2019

Issue: 3

Dagshai Public School, Dagshai (Distt. Solan) H. P.

Price Rs. 2/-

A quarterly spiritual magazine for free distribution, dedicated to the aim of God-Realization, selfless service in the Name of God and fostering love and harmony amongst all religions and all beings.

EDITORIAL BOARD

FOUNDER

Late Bhai Sahib Bhai Raghbir Singh Bir

PATRON: S. Saran Singh, I.A.S. (Retd.)

CHIEF EDITOR: Dr. Jagjit Singh

EDITOR: Amarjit Singh

ADVISORY BOARD: S. Bhagwant Singh
Dalawari, I.F.S. (Retd.)

CIRCULATION MANAGERS: Mrs. Amarjit Kaur,
B.A.LL.B., Mrs. Jasjit Kaur

Pub. & Printer : **Amarjit Singh**
Name of owner : **Dagshai Public School**
Address and : **Dagshai Public School**
Place of : Dagshai (Distt. Solan)
Publication : Himachal Pradesh
Name and : **HIMALYAN PRINTING PRESS**
address of the : 3-5 M.C. Complex, Nr. Rly
Printing press : Station, Solan (H.P.)

DAGSHAI PUBLIC SCHOOL is run by the Atam Science Trust, a registered Charitable Trust Under Section 12-A of I.T. Act 1961.

DONATION TO THE TRUST ARE EXEMPTED U/S 80-G OF I.T. Act 1961, vide letter No. DIT (E) 2698/8E/87/93-94 DT 01-08-2011, issued by Director of I.T. (exemptions) Kolkata, (Valid perpetually). PAN No. AAATA6760H

Donation by crossed bank drafts/cheques, in favour of **ATAM SCIENCE TRUST A/c Dagshai Public School** and Articles for publication (preferably on CD or by Email), may be sent to the Editor, **Atam Parmatam, # 1936, Phase 10, SAS Nagar (Mohali), Pb. INDIA - 160062.**

Cell: 98150-11936, Email: amardolly3000@gmail.com

ਤੱਤਕਰਾ (ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਗ)

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 2
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ 3
3. ਜਪੁਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਚਿਆਰ-ਪੱਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 7
ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ
4. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 13
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
5. ਸਿੱਖ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੈ 18
ਡਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਬੀਰ'
6. ਗੁਰਬਾਣੀ 21
ਡਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਬੀਰ'

English Section

1. Teachings of Guru Nanak Dev Ji 25
(Late) Dr. Bhai Jodh Singh
2. The Siddha Goshti 35
Dr. Sher Singh
3. Wonderful is Sri Guru Granth Sahib 45
Bhai Raghbir Singh 'Bir'

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ-ਲੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਅਤੀ ਪਰੇਮ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਗੁਰੂਧਾਮ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਲਈ 1947 ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸ ਬਝ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਪੁਰਬ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਇਸ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਦਮ ਸਦਕਾ ਇਹ ਨੇਕ ਕਾਰਜ ਸੰਪਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ 'ਆਤਮ ਪਰਮਾਤਮ' ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ-ਦਸੰਬਰ 2019 ਦੇ ਦੋ ਅੰਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਆਦਰਸ਼ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ-ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੀ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਵਣ, ਭਾਦਰੋਂ ਅਤੇ ਅਸ਼ੂ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਉਪਰੰਤ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 31 ਅਗੱਸਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਲੇਖ ਹਾਜ਼ਰ ਹਨ।

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤ ਹਿਤ ਇਸ ਤਿਮਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਨਿਮਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਰਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੇ

ਹਨ -

ਜੁਲਾਈ 2019

- 1) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ - 26 ਜੁਲਾਈ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
- 2) ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦਿਵਸ - 11 ਜੁਲਾਈ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ
- 3) ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ - 16 ਜੁਲਾਈ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ।

ਅਗੱਸਤ 2019

ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ - 31 ਅਗੱਸਤ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ।

ਸਤੰਬਰ 2019

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ - 1 ਸਤੰਬਰ, ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ - 1 ਸਤੰਬਰ
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ - 14 ਸਤੰਬਰ
ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ - 19 ਸਤੰਬਰ
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ - 24 ਸਤੰਬਰ।

ਆਪ ਜੀ ਸੁਵਿਧਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪੁਰਬਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ। ਆਪ ਜੀ ਸਮੂਹ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਚਿੱਤ ਆਵੇ, ਨਾਮ ਸਦਕਾ ਸਰਬ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ - ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਜੀ।

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਾਝ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਾਵਣ ਸੰਗਰਾਂਦ ਜੁਲਾਈ 16, 2019, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ

ਰਾਗੁ ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਹਲਾ ੫

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸੀ ਕਾਮਣੀ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਪਿਆਰੁ ॥ ਜਿਵੇਂ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੀ ਹਰਿਆਵਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁ ਤਨੁ ਰਤਾ ਸਚ ਰੰਗਿ ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਉਸ ਦਾ ਤਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਖਿਆ ਰੰਗ ਕੂੜਾਇਆ ਦਿਸਨਿ ਸਭੇ ਛਾਰੁ ॥ ਮਾਇਆ ਦੇ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਕੌਤਕ ਉਸਨੂੰ ਸੁਆਹ ਵਰਗੇ ਨਿਕੰਮੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਵਣੀ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥ ਜਿਵੇਂ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬੂੰਦ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ

ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੂੰਦ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਬੂੰਦ ਨੂੰ ਪੀਣ ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿੱਠੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਵਣੁ ਤਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਮਉਲਿਆ ਸੰਮੁਖ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ ॥ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੈ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਮੇਲ ਕਾਰਨ ਸਾਰਾ ਜਗਤ, ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਹਰੀ ਭਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰਿ ਮਿਲਣੈ ਨੌ ਮਨੁ ਲੋਚਦਾ ਕਰਮਿ ਮਿਲਾਵਣਹਾਰ ॥ ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਮੇਰਾ ਮਨ ਭੀ ਤਾਂਘ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਿਲਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੈ। ਜਿਨੀ ਸਖੀਏ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀ ਮਇਆ ਕਰ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਵੀ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਸਵਾਰਨਯੋਗ ਹੈਂ, ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ। ਸਾਵਣੁ ਤਿਨਾ ਸੁਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿਹਾਰੁ ॥ ਸਾਵਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਅਨੰਦ, ਖੇਡ ਤੇ ਠੰਢ

ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ-ਰੂਪੀ ਹਾਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ

ਸਾਵਣਿ ਸਰਸ ਮਨਾ ਘਣ ਵਰਸਹਿ ਰੁਤਿ ਆਏ॥ ਹਾੜ ਦੀ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਿਚ ਬਨਸਪਤੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤਪਸ਼ ਪਿਛੋਂ ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਘਟਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ, ਖੁਬ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਕੀ, ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਵੀ ਮੌਲ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਵੇਖ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਸਾਵਣ ਦੀ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਬੱਦਲ ਵਰ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਭੀ ਹਰਾ ਹੋ, ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਆ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ। ਮੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਹੁ ਭਾਵੈ ਪਿਰ ਪਰਦੇਸਿ ਸਿਧਾਏ॥ ਜਿਵੇਂ ਪਰਦੇਸ ਗਏ ਪਤੀ ਦੀ ਨਾਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਤੜਪ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਉਮਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਗੋਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੂਕ ਉਠਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਮਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਪਿਆਰਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਪਰਦੇਸ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਦੀ ਵਿਛੜੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਹੈ। ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਨਹੀ ਆਵੈ, ਮਰੀਐ ਹਾਵੈ ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਏ॥ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਪਤੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹਉਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬੇਹਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕ ਚਮਕ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੇਜ ਇਕੋਲੀ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਮਰਣੁ ਭਇਆ ਦੁਖੁ ਮਾਏ॥ ਵਿਛੜੀ ਹੋਣੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੀ ਸਖਣੀ ਸੇਜ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖਦਾਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ

ਰਹੀ ਹੈ, ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੌਤ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਨੀਦ ਭੂਖ ਕਹੁ ਕੈਸੀ ਕਾਪੜੁ ਤਨਿ ਨ ਸੁਖਾਵਏ॥ ਜਿਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਹੈ, ਬਿਰਹਣੀ ਨਾਰ ਵਾਂਗੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਭੁੱਖ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਪੜਾ ਭੀ ਸਰੀਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਂਦਾ ਅਰਥਾਤ ਸਰੀਰਕ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਧਨ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੂਹ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। ਨਾਨਕ ਸਾ ਸੋਗਗਣਿ ਕੰਤੀ ਪਿਰ ਕੇ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵਏ॥ ਉਹੀ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਦੋਂ ਸੰਗਰਾਂਦ ਅਗਸਤ 17, 2019,
ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ

ਰਾਗੁ ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਹਲਾ ੫

ਭਾਦੁਇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀਆ ਦੂਜੈ ਲਗਾ ਹੇਤੁ॥ ਲਖ ਸੀਗਾਰ ਬਣਾਇਆ ਕਾਰਜ ਨਾਹੀ ਕੇਤੁ॥ (ਜਿਵੇਂ ਭਾਦੋਂ ਦੇ ਤ੍ਰਾਟਕੇ ਤੇ ਘੁੰਮੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਸੜ ਤੇ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜਿਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਇਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਪਦਵੀਆਂ ਨਾਲ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਟਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਭਟਕਣਾ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਲੱਖਾਂ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰੇ, ਉਹ ਪਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਦੇਹ ਬਿਨਸਸੀ ਤਿਤੁ ਵੇਲੇ ਕਹਸਨਿ ਪ੍ਰੇਤੁ॥ ਪਕੜਿ ਚਲਾਇਨਿ ਦੂਤ ਜਮ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਨੀ ਭੇਤੁ॥ (ਜਿਸ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਿਨਸ ਜਾਏਗਾ, ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ

ਮਨੁੱਖ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਸਾਕ ਸਨਬੰਧੀ ਆਖਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਪਵਿੱਤਰ ਪਈ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਬਾਹਰ ਲੈ ਚੱਲੋ। ਜਮਦੂਤ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ ਕਿ ਕਿਥੇ ਲੈ ਚੱਲੇ ਹਨ। **ਛਡਿ ਖਲੋਤੇ ਖਿਹੈ ਮਾਹਿ ਜਿਨ ਸਿਉ ਲਗਾ ਹੇਤੁ ॥** (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਕ ਸਬੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।) **ਹਥ ਮਰੋੜੈ ਤਨੁ ਕਪੈ ਸਿਆਹਹੁ ਹੋਆ ਸੇਤੁ ॥ ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥** (ਮੌਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਈ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਘਬਰਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਘਬਰਾਹਟ ਨਾਲ ਇਕ ਰੰਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਇਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾ ਬੱਗੋ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ, ਦਰਅਸਲ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖੇਤ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਝ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਵਿਚ ਬੀਜਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਫਸਲ ਵੱਢਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇਹੇ ਫਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ) **ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤੀ ਚਰਣ ਬੋਹਿਥ ਪ੍ਰਭ ਦੇਤੁ ॥ ਸੇ ਭਾਦੁਇ ਨਰਕਿ ਨ ਪਾਈਅਹਿ ਗੁਰ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੇਤੁ** (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਤੇ ਹਿਤੁ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ।

ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ

ਭਾਦਉ ਭਰਮਿ ਭੁਲੀ ਭਰਿ ਜੋਬਨਿ ਪਛੁਤਾਣੀ ॥ (ਭਾਦਰੋਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਭਰਮਾਂ ਭਰਿਆ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਬੱਦਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਵਰ੍ਹਨਗੇ ਪਰ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਛਾਂਈ ਮਾਂਈ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਦੇ

ਛਲਾਵੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜੋਬਨ ਦੇ ਮਾਣ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਭਟਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ) **ਜਲ ਥਲ ਨੀਰਿ ਭਰੇ ਬਰਸ ਰੁਤੇ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਵਰਖਾ ਕਾਰਨ ਟੋਏ ਟਿੱਬੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ-ਪਿਆਰ ਮਾਣਨ ਵਾਲੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਬਰਸੈ ਨਿਤਿ ਕਾਲੀ ਕਿਉ ਸੁਖ ਬਾਲੀ ਦਾਦਰ ਮੋਰ ਲਵੰਤੇ ॥** (ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਡੱਡੂ ਗਣੈ ਗਣੈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮੋਰ ਕੁਹਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਨਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸੁਹਾਵਣੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਸਗੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦਰਦ ਵਧਦਾ ਹੈ।) **ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਚਵੈ, ਬਬੀਹਾ ਬੋਲੈ ਭੁਇਅੰਗਮ ਫਿਰਹਿ ਡਸੰਤੇ ॥** (ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਇਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਸੱਪ ਡਸਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਬੋਲਦਾ ਹੋਇਆ ਪਪੀਹਾ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਂਦਾ ਹੈ) **ਮੱਛਰ ਡੰਗ, ਸਾਇਰ ਭਰ ਸੁਭਰ, ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥** ਚੁਫੇਰੇ ਛੱਪਰ ਤਲਾਬ ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨੱਕਾ-ਨੱਕ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਬਿਰਹਣ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸਗੋਂ ਮੱਛਰਾਂ ਦੇ ਡੰਗ ਉਸਨੂੰ ਪੀੜਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਤੋਂ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।) **ਨਾਨਕ ਪੂਛਿ ਚਲਉ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਜਹ ਪ੍ਰਭ ਤਹ ਹੀ ਜਾਈਐ ॥** (ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਉਤੇ ਤੁਰ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ, ਜਿਥੋਂ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਭਦਾ ਹੈ।

ਅਸੂ

ਅਸੂਨਿ ਸੰਗਰਾਂਦ ਸਤੰਬਰ 17, 2019,
ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗ ਮਾਝ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਅੱਸੂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ-

*ਅਸੂਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ
ਹਰਿ ਜਾਇ॥ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ
ਘਣੀ ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮਾਇ॥*

ਅੰਗ - 135

ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਘੁੰਮੇ ਤੇ ਤ੍ਰਾਟਕੇ ਲੰਘਣ ਪਿਛੋਂ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਰੁੱਤ ਮਿਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਉਛਾਲਾ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਤੜਫ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਿ ਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਾਂ। ਉਹ ਬਿਰਹਾ ਕੁੱਠੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਦੁਖ ਮਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ! ਕੋਈ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੂ-ਭਗਤ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰਾ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਵਾ ਦੇਵੇ?

*ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਾ
ਪਾਇ॥ ਵਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਉ ਸੁਖ ਪਾਈਐ
ਦੁਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥ ਅੰਗ - 135*

ਜੀਵ-ਰੂਪੀ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਕਨਸੋਅ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ-ਜਨ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ-ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਕੋਈ

ਹੋਰ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ।

*ਜਿੰਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ
ਆਘਾਇ॥ ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ
ਕਰਹਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਲੜਿ ਲਾਇ॥*

ਅੰਗ - 135

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡਭਾਗੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਾਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰਨ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਰੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਭ ਰਸ ਸੁਆਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਮੁਗਧ ਹੋਏ ਆਪਾ ਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾਈਂ ਰੱਖੀਂ, ਵਿਛੋੜੀਂ ਨਾ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ।

*ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤਿ ਮਿਲਾਈਆ ਸਿ ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ
ਨ ਜਾਇ॥*

*ਪ੍ਰਭ ਵਿਣੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ
ਸਰਣਾਇ॥ ਅੰਗ - 135*

ਜਿਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦੀ, ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਦੀਵੀ ਸੁਖ-ਅਨੰਦ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

*ਅਸੂ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ
ਰਾਇ॥ ਅੰਗ - 135*

ਅਸੂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਉਹ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸੁਖ ਵਿਚ ਵਸਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਅਸੂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 20 'ਤੇ)

ਜਪੁਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਚਿਆਰ-ਪੱਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ

ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਸ਼ਾ 'ਸਚ' ਸਰੂਪ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਿ ਸਲੋਕ ਵਿਚ 'ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥ ਬੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿ ਰੂਪ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਕਿਰਤਮ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ 'ਸਚੁ' ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕੇ 'ਸਚਿਆਰ' ਬਣਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ?' ਇਸੇ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਅਜਮਾਏ ਜਾ ਚੁਕੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ-ਅੰਕਣ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਤਰੀਕਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਚੰਗੇ ਨਿਬੰਧ ਵਾਂਗ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਰੰਭ ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੰਖੇਪਤਾ ਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਕਿਸੇ ਭੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਹਨ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਨਮੂਨਾ ਹੈ।

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਸਲੀਅਤ ਭਾਵ ਪਰਮ-ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜੋ ਢੰਗ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਸਾਧਨ ਨਾਲ ਕਾਫ਼ੀ ਰਲਦਾ-ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕਲ 'ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਲ ਸਮੱਸਿਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ

ਪਾਲਿ'॥ ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਮਝ-ਸੂਝ ਬਗੈਰ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਪੂਜਾ ਦੇ ਨਿਰਾਰਥਕ ਹੋਣ ਦਾ ਪਾਜ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। 'ਧਾਰਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ'। ਇਕ ਨਿਪੁੰਨ ਸਿੱਖਿਅਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸਮੱਸਿਆ ਤੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ ਪਉੜੀ 1 ਤੋਂ 7)। ਫਿਰ ਉਸ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਸਮਗਰੀ) ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਸਬੰਧ ਦਸਦੇ ਹਨ (ਦੇਖੋ 8 ਤੋਂ 19 ਤਕ ਪਉੜੀਆਂ) ਅਗਲੀਆਂ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ (20 ਤੋਂ 23 ਤਕ) ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹਲ ਕਰਨ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਕਦਮ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸਹੀ ਹਲ ਸਦਸੇ ਹਨ (ਪਉੜੀ 24)। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਚਾਨਣ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ (27 ਤੋਂ 31 ਪਉੜੀ ਤਕ), ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅਖੀਰ ਅਸਲੋਂ ਉਹ ਭੇਦ ਲਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਖੋਟੀ ਧਾਤ ਖਰੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਦੈਵੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਟਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ (ਪਉੜੀ 32 ਤੋਂ 38 ਤਕ)।

ਉੱਚਾ ਵਿਸ਼ਾ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨ ਨਿਭਾਅ

ਇਸ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿਧ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੇਵਲ

ਵਿਸ਼ਾ ਹੀ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਿਪੁੰਨ ਨਿਭਾਅ ਵੀ ਚਕ੍ਰਿਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਮੂਨ ਦਾ ਅਰੰਭ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੈ, ਉਸਾਰੀ ਇਕ ਬੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕਲਾ-ਪੂਰਤ ਹੈ। ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤਕ ਠੁਕਦਾਰ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਖੇਪਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦਾ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਛੰਦਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕਾਵਿਕ ਖੂਬੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਕ ਅਤਿ ਔਖਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਣ ਤੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕ-ਰਸ ਕਾਇਮ ਰਖਣਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਰਗੇ ਨਿਪੁੰਨ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਹੀ ਕਮਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਬਾਣੀ ਆਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵਧੀਕ ਮਹੱਤਵ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤਤ ਤੇ ਸਿਰਮੋਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਕਲਾ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਰਬ-ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਮੁਢਲੇ ਨੇਮ ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਦੀ ਹੀ ਵਿਚਾਰਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਤੇ ਨਿਰੂਪਣ ਹੈ।

ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਉਸਾਰੀ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ 'ਸਤਿ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰੀਚਯ ਹੈ। ਅਗੇ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਰਸਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲਾਂ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਸੱਚਿਆਰ ਬਣ ਕੇ, ਸਚ ਖੰਡ ਵਿਚਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ।

ਸੱਚਿਆਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣਨ, ਮੰਨਣ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੱਖ ਦਸੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਾਧਨ ਭਗਤੀ ਹੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਾ ਨਿਖੇੜਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਰਚਲਤ ਮਤਾਂ ਦਾ ਮੂਲ-ਅੰਕਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾਚਾਰਕ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਉਨਤੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਅ ਧਰਮ, ਗਿਆਨ, ਸਰਮ ਤੇ ਕਰਮ ਖੰਡਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਯ ਕਰਕੇ ਸਚਿਆਰ ਦੀ ਸਰਬ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ 'ਸਚ ਖੰਡ' ਦੀ ਅਕਥਨੀਯ ਪਦਵੀ ਨਾਲ ਪਰੀਚਯ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਸ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਵਿਚਾਰਦੇ ਅਕਲ ਦੰਗ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇੰਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਪਰਮ-ਸਚ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਰੱਬ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ 'ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲ' ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹੇ ਔਖੇ ਤੇ ਪੇਚਦਾਰ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸੌਖੇ ਤੇ ਸਰਲ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮਨ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ

ਇਸ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਾਂਚੇ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਅਤੇ ਉਹਦੇ

ਉਤੇ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਭੀ ਗੁੰਝਲਾਂ ਆ ਪੈਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖੇ ਹੀ ਹਲ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਦਾ ਰੱਬ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਾ ਤੇ ਭਟਕਣ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੁਟ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਮਿਸਰਨ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਉਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘੜਿਆਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਜਤ, ਧੀਰਜ, ਮਤਿ, ਗਿਆਨ, ਭਉ, ਘਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਜਿਹੇ ਉਤਮ ਗੁਣ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਦੀਵ ਅੰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪ ਹੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਨਿਬੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਘਾਲਣਾ ਸਫਲ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਜੀਵ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਨਾਮ-ਮਾਰਗ ਦੇ ਤਤ-ਸਾਰ 'ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਈ ਪ੍ਰੇਮ' ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਜਗਿਆਸੂ ਵਲੋਂ ਮਨ-ਬਚ-ਕਰਮ ਦੁਆਰਾ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ, ਸਭ ਕੁਝ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਮੁਖ ਪਰਕਰਣ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਸਮੱਸਿਆ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਰਤਾ-ਪੁਰਖ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਪੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਲੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਕਾਲ-ਮੂਰਤ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਬੇਅੰਤ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੁਢਲੇ ਸੁਆਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ

ਉਸ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚਲਤ, ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ, ਧਾਰਮਕ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਸਖੇਪ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸੁਆਲਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀਚਾਰ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰੱਬ ਤਕ ਅਪੜਨ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਮਾਰਗ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤ ਤੇ ਟਿਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੰਸ਼ਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ - ਇਕ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਜੋ ਕਿ ਜੁਗੋ-ਜੁਗ-ਅਟਲ ਤੇ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਐਸੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਕਰਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ, ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਵਿਤਕਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪ ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ, 'ਹੁਕਮੀ ਉਤਮ ਨੀਚ' (ਪਉੜੀ 2) ਹੋ ਜਨਮੇ ਹਨ। ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਵੇਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚਿਤਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਭਾਵਿਕ ਚੰਗਿਆਈ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, 'ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ', ਪਰ 'ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ' (ਪਉੜੀ 5)। 'ਗੁਰੂ (ਸਾਹਿਬ) ਨੇ ਆਪਣੇ

ਸਮਕਾਲੀ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਪਰਚਲਤ ਬੇ-ਨੇਮੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਉੜੀ 1 ਤੇ 5) ਅਤੇ ਕਰੜੇ ਇਸਲਾਮੀ ਈਸ਼ਵਾਦ ਨੂੰ ਨਰਮ ਕੀਤਾ (ਪਉੜੀ 22 ਤੇ 25)। ਉਹ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਪੂਰਨ ਮਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰੀ ਕਲਪਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਮਾਯਾ ਜਾਲ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਰਵਾਇਤੀ ਅਸਰ ਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ-ਤਿਆਗ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਪੁਜੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਰਸਮ-ਰੀਤ ਜਾਂ ਤੀਰਥ-ਯਾਤਰਾ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਰਕਤ ਹੋ ਕੇ ਇਕੱਲ ਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਨਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਸਰਬ-ਫਲ-ਦਾਇਕ ਹੈ - 'ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ' (ਪਉੜੀ 21)। ਜੇ ਸਾਧਕ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਖੰਡਾਂ-ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ੈ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਜੇ ਉਹ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁਟਿਆ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰਾ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਦੁਖਾਂ-ਦਰਦਾਂ ਤੋਂ ਨਵਿਰਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏਗਾ। ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕਤੀ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਰਵਾਇਤੀ ਤੇ ਪਰਚਲਤ ਕਰਮ ਅਤੇ ਆਵਾਗਉਣ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਤੇ ਆਵਾਗਉਣ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਦੋ ਪੱਖ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਚਿੰਤਕ ਤੇ ਸੁਧਾਰਕ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਹੀ ਸਨ।

ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ

ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਭਾਣੇ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। 'ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ' (ਪਉੜੀ 20) ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ - 'ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੇ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ॥ ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ ਰਜਾਈ' (ਪਉੜੀ 27)। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਬੇੜਾ ਨਿਰਾ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਹੈ। 'ਮੁਹੋ ਕਿ ਬੋਲਣੁ ਬੋਲੀਐ ਜਿਤੁ ਸੁਣਿ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ' (ਪਉੜੀ 4)। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਭੀ ਹੈ, 'ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ' (ਪਉੜੀ 20), ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਦਸਿਆ ਹੈ 'ਆਖਹਿ ਮੰਗਹਿ ਦੇਹਿ ਦੇਹਿ ਦਾਤਿ ਕਰੇ ਦਾਤਾਰਿ' (ਪਉੜੀ 4)।

ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਤਤਸਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਆਦਿ ਵਿਚ 'ਅਨੰਤ ਸੱਚ' ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਨੰਦਤ ਸਚ ਇਕ ਤੇ ਅਥਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਆਦਿ ਜੁਗਾਦ ਤੋਂ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਹੈ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ। ਉਸ 'ਪਰਮ ਸੱਚ' ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿਕ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ ਜਾਏ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ? ਇਕ, ਬੇਅੰਤ ਤੇ ਅਥਿਨਾਸ਼ੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਟਣ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨੀ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ-ਅਧੀਨ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ - ਉਸ ਦਾ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 'ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤ ਸਮਾਣਾ' ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਉਸ ਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਲ ਰਹੇ

ਉਸ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚੋਂ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਕਾਰਯਕਰਮ ਅਮਲ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਤੇ ਸੂਝ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਰਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚੀ ਪੂਜਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੀ ਸਰਬੋਤਮ ਦਾਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਚਮਕ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਦਾਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬੁੱਧ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ। ਕਰਮ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਉਮਰ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਖਿਤਾਬ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿਧਤਾ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਤੁਛ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿਮਰਨ ਸਾਡੇ ਔਗਣ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਦੁਖ-ਕਲੇਸ਼ ਕਟ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਗਿਆਨ, ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਪਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰੀ-ਬੋਧ ਦਾ ਅਰੰਭ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਸ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਲਈ ਦਿਲਸਚਪੀ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਿਲਸਚਪੀ ਕਬੂਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਆ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਅਸਲ ਸਬੰਧ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੱਚ ਕੀ ਹੈ, ਸਮਤਾ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਕੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇੰਜ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਇਕਾਗਰ ਸੁਰਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਅਡੋਲ ਟੇਕ ਸਾਨੂੰ ਔਗਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪਾਏਗੀ ਅਤੇ ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ ਲੈ ਜਾਏਗੀ। ਦੈਵੀ ਮਨੋਰਥਾਂ ਲਈ ਹਉਮੈ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ

ਤਿਆਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਰਤੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਉਠਣਗੀਆਂ। ਫਿਰ ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਇਕ ਅਮਿੱਟ ਤੇ ਸਦਾ ਜੋੜੀ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਸਗੋਂ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਭੀ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸੱਚੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਕ 'ਪ੍ਰੀਤਨਿਧ ਪੁਰਖ' ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜੇ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਹੈ ਇਸ ਨੇਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕਿ 'ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ'। ਪਾਪ ਤੇ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨੇਮ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ, ਉਹ ਮੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਸਚਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਇਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕਬੂਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ 'ਕੋਈ ਇਕ ਥਾਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। ਸਬ ਕੁਝ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਜ ਹਰ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਪਾਤਰ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਮਨ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਧੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਆਤਮਾ ਨੇ ਉਹੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੇ ਬੀਜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੂਰਨਤਾ ਵਲ ਵਧਣ ਲਈ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਪਵਿੱਚਰ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨੇਕ-ਬਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਵਿਅਰਥ ਸਮਾਂ ਗੁਆਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਮਲੀ

ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ, ਤਪ, ਬਿਨਾਂ ਵਿਉਂਤ ਦੇ ਦਾਨ ਕਿਸ ਸੰਮ? ਲੋੜ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ। ਪਰ ਗੁਣਾਂ ਬਗੈਰ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਪਰਮ ਸੱਚ ਤੇ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਖ਼ਾਤਰ ਮਨ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਤਾਂਘ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਮਹਾਨ ਹੈ ਤੇ ਮਹਾਨ ਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ। ਬੇਅੰਤ ਧਰਤੀਆਂ ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਮਿਤ ਉਦਾਰਤਾ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦੇ ਭੇਦ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਦਾਤ ਤਾਂ ਇਤਨੀ ਵਡੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਮਿਤ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਪਿਆਰੀ ਮਿਠੀ ਲਿਵ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। ਰੱਬ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਿਆਂ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਮੁਲੇ ਹਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਪੂਰੇ ਤੇਜ-ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿਚ ਉੱਚਿਓਂ-ਉਚੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਸਣ ਲਾਈ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤੇ ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਖ-ਵਖ ਖੰਡਾਂ-ਵਰਭੰਡਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ ਲੇਖੇ ਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਰਚਨਾ ਉਸ ਦੇ ਉਚੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਖੜੀ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕਰ ਰਹੀ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਇਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਿਨਸ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤਾਹੀਓਂ! ਤਾਂ ਉਹ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਹੀ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਹੈ ਤੇ ਸਥਿਰ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਹਉਮੈ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਵਿਅਰਥ ਹਨ, ਜਿਨਵਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਉਸ ਦੀ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਪਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਤੇ ਤੂਠ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ

ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਸਾਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਕੇਵਲ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਦੱਬਾ-ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੋਭਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਆਤਮਕ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਹਣ ਲਈ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਉਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਪਦਾਰਥਕ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਨਿਆਂ ਤੇ ਅਨਿਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਧਰਮ ਜਾਂ ਨੇਮ ਦਾ ਖੰਡ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਗਿਆਨ, ਧਰਮ ਤੇ ਕਰਮ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਅਖੀਰ ਉਚਿਓਂ-ਉਚੇ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਾਸਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅਨੇਕਤਾ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਜਾਂ ਬਲ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਦੀਵੀ ਸੰਚ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜੀਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਜਤ, ਧੀਰਜ ਤੇ ਭਾਉ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਨਿਤ ਦੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਘਾਲਣਾ ਤੇ ਤਪ ਦੁਆਰਾ ਘੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਚ ਪਦਵੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਅਸਾਂ ਕੇਵਲ ਰੱਬ ਜਾਂ ਆਪਣੀ 'ਝੂਠੀ ਹੋਂਦ' ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਚੋਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਸਾਡੇ ਭਵਿਖ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਏਗੀ - ਅਗਿਆਨਤਾ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਭਟਕਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਕੇ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਜੋ ਇਹ ਸਰਬੋਤਮ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਮਾਨੀ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਉੱਜਲ ਹੋ ਕੇ ਚਮਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਦਾ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਤੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ - ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਸਰੂਪ

(ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ - 12 ਨਵੰਬਰ 2019)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਭਗਤ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਮੂਰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਿਸੇ ਅਣਡਿਠੀ ਨਾਮ-ਖੁਮਾਰੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਧ-ਮੁੰਦੇ ਨੈਣ ਕਿਸੇ ਰਹਸਵਾਦੀ ਸੰਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਸਜਾਈ ਗੋਲ ਦਸਤਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਲਾ ਸੱਜ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਦਰਸ਼ੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ ਤੇ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਝਾਕੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਸਾਂਈ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਬਿਹਬਲਤਾ ਤੇ ਤਤਪ ਹੈ। ਇਹ ਅਗੰਮੀ ਗੀਤ ਮਿਠਾਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਰੂ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਜਕ ਸੰਸਾਰਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਝਮੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਅਵਸ਼ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪੱਖ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਏਨੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਵਿਚਤਰਤਾ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ

ਸੂਰਬੀਰਤਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸੰਤ ਸਰੂਪ ਭਗਤ ਸਨ ਪਰ ਕਾਇਰਤਾ ਅਤੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ, ਸੂਰਬੀਰ, ਬਹਾਦਰ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ। ਉਹ ਅਵੱਸ਼ ਅਹਿੰਸਾਧਾਰੀ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਅਹਿੰਸਾ ਪਰਮੋ ਧਰਮੋ' ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਸੂਰਬੀਰ ਅਹਿੰਸਕ ਸਨ। ਜਿਹੜਾ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਸਾਜਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਸੂਰਬੀਰ-ਜੀਵਨ-ਚਲਨ ਰਾਹੀਂ ਰਖੀ। ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰਕ ਬਾਹੂ ਬਲ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਨਹੀਂ, ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਕੇਵਲ ਸਰਹਦ ਉਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜ ਮਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਚਲਨ ਹੈ, ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ਅਣਖ ਹੈ, ਸ਼ੈਮਾਨ ਹੈ, ਸੱਚ ਲਈ ਡਟ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ, ਨਿਆਂ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਣ ਦਾ ਸਾਹਸ ਹੈ, ਕੱਚ ਨੂੰ ਕਰਾਰੀ ਸਟ ਲਾਉਣ ਦਾ ਤਾਣ ਹੈ, ਝੂਠ, ਫਰੋਬ, ਧੋਖਾ ਤੇ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਜੁਰੱਅਤ ਹੈ। ਅਜੇਹਾ ਸੂਰਬੀਰ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਕ, ਧਾਰਮਕ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸੱਚ ਦੇ ਯੁਧ ਵਿਚ ਜੂਝ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਸਰਹਦ ਤੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਖਾਈ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਕਠਨ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਸੂਰਬੀਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤ੍ਰ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਝਾਕੀਆਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੱਚ

ਤੇ ਕੱਚ ਨੂੰ ਕੱਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੂੜ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਣ ਦਾ ਸਾਹਸ ਹੈ। ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਦਾ ਤਾਣ ਹੈ। ਉਹ ਇਕਲੇ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਕ, ਸਮਾਜਕ ਜਾਂ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਨਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਡਟ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਨ। ਅਜੇਹੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ -

ਜਨੇਊ ਦੀ ਰਸਮ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੀ ਰਸਮ ਹੈ। ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਚੰਗੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ, ਚੰਗੇ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਪਤਵੰਤੇ ਸਜਣ ਸਨ। ਇਸ ਰਸਮ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਾਦਰੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕਈ ਵਡੇ ਵਡੇ ਲੋਕ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ। ਪੰਡਤ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਜੇਹੇ ਇਕਠਾਂ ਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਭੰਗ ਕਰਣੀ, ਸੈਂਕੜੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਵਾਣਤ ਧਾਰਮਕ ਅਕੀਦੇ ਤੇ ਟੀਕਾ ਟਿਪਣੀ ਕਰਣੀ ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਜਹੀ ਗਲ ਨਹੀਂ, ਬੜੀ ਜੁਰਅਤ, ਦਲੇਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਬਾਲ ਨਾਨਕ ਪਾਸ ਬਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ 'ਕੱਚ' ਨੂੰ ਤਾੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਉਹ ਰੂਹਾਨੀ ਦਲੇਰੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੈ ਤੋਂ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ 'ਪਾਂਧੇ' ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜਨੇਊ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰਲੇ ਬਲ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸੀ। ਅਜ 550 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੰਡਤ, ਭਾਈ, ਗ੍ਰੰਥੀ, ਪਰਚਾਰਕ ਦੇ 'ਕੱਚ' ਨੂੰ ਕੱਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕਿਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ?

'ਜਨੇਊ' ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਹੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉਸ ਦੇ 'ਜਨੇਊ' ਹਨ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸੱਚ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੈ, ਦਇਆ, ਸੰਤੋਖ, ਜਤ ਅਤੇ ਸਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਮੁਬਾਰਕ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਿਰਾਰਥਕ। ਚਾਹੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕਿਉਂ

ਨਾਂਹ ਹੋਣ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਸਵੱਟੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ 'ਭੇਖਾਧਾਰੀ' ਸਿਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਚੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਲਈ ਇਹ 'ਕਕਾਰ' ਸਜਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਕੀ ਉਹ ਆਦਰਸ਼ ਜੀਵਤ ਹਨ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ 'ਜਨੇਊ' ਓਨਾ ਹੀ ਨਿਰਾਰਥਕ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਿਚ ਅਜੇਹਾ ਕਰਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਸੀ, ਅਯੋਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਮਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੰਡਦੇ ਹਨ, ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮਿਹਨਤ, ਕਿਰਤ ਤੇ ਘਾਲ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਧਾਰਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਚੋਂ ਜਨਮਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਠੋਰ, ਨਿਰਦਈ ਤੇ ਸਖਣੀ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸੱਚੇ-ਤਾਣ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਯੋਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਮਾਏ ਧਨ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਦਾ ਤੋਂ ਰਾਜਸੀ ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਧਾਰਮਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਨਿਤਾਣੇ ਭਾਈ, ਮੁਲਾਂ, ਪੰਡਤ ਪੈਸੇ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਸੰਖ ਵਜਾਂਦੇ ਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 'ਅੰਨਾ' ਤੇ 'ਬੋਲਾ' ਕਹਿਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। 'ਕਰੋਂਗੇ ਸੋ ਭਰੋਂਗੇ' ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ ਚੇਤੰਨ, ਉਸਾਰੂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਯੋਧੇ ਵਾਲਾ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦਾ ਸਾਹਸ ਹੈ। 550 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਈ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਇਲਮ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਲੋਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕ ਹਨ, ਪ੍ਰੈਸ ਹੈ ਪਰ ਕਚ ਨੂੰ ਕੱਚ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਦਲੇਰੀ ਹੈ? ਮਲਕ ਭਾਗੋਆਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਣ

ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਜੁਰਅਤ ਹੈ? ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਣ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਸਾਹਸ ਹੈ? ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਪੈਸਾ ਕੌਣ ਪਰਖੇ ਕਿ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦਾ 'ਦੁੱਧ' ਹੈ ਜਾਂ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ 'ਖੂਨ'? ਕਿਸ ਪਾਸ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਤੇ 'ਕਿਸ ਪਾਸ ਏਨੀ ਦਲੇਰੀ'?

ਰੱਬ ਕੇਵਲ ਇਕ ਖਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਹੈ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ, ਕੂੜ ਹੈ, ਕੂੜ ਦੀ ਕੰਧ ਤੋੜਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਸੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ 'ਕੂੜ' ਨੂੰ 'ਕੂੜ' ਕਹਿਣ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਜੁਰਅਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਜੇਹੀ ਮੁਤਬਰਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਤੇ ਜਿਥੇ ਕਟੜ ਸ਼ਰੱਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇ, 'ਕਾਬੇ' ਵਲ ਲਤਾਂ ਪਸਾਰਨੀਆਂ ਮੌਤ ਨੂੰ ਮੁਲ ਲੈਣਾ ਸੀ (ਨਹੀਂ ਵਿਸਵਾਸ, ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਪਰਖ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੇ) ਪਰ ਸੱਚ ਲਈ ਸੂਰਮਾ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਓਥੋਂ ਦੇ ਕੋਈ ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ ਪੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਰਮ ਕੋਈ ਰੱਬੀ ਪੈਗਾਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਟੰਗੋ ਪਕੜ ਘਸੀਟਿਆ' ਗਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਲਈ ਸੂਰਮਾਂ ਕਸ਼ਟ ਝਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਇਕਲਾ ਸਾਰੀ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕੀ ਅਸੀਂ ਗਲਤ ਵਿਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਰਖਦੇ ਹਾਂ?

ਇਹੋ ਗਲ ਹਰਦਵਾਰ ਵਾਪਰੀ, ਬਾਹਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਸੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਲਈ ਮੌਤ ਸਹੇੜਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਰਦਵਾਰ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਮੌਤ ਨੂੰ ਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਜ਼ਬੂਬੀ ਗਰਮ ਜੋਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਵੀ 'ਟੰਗੋ ਪਕੜ ਘਸੀਟਿਆ' ਹੋਵੇ ਪਰ ਬਹਾਦਰ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਸੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਲਈ ਘਸੀਟੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਰਖਦੇ ਹਨ? ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅਜੇਹੀ ਹੀ ਦਲੇਰੀ ਵਿਖਾਈ, ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਇਕਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਖਿਚ ਸਕਦਾ ਸਾ? ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਨਾਟਕ ਖੇਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿਚ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਨਾਟਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਏਥੇ ਰਚਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਉਕਸਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਕਿਸ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਤੇ ਕੱਚ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਕਠਨ ਹੈ।

ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਟਿਲੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਈ ਸਿਖ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਯੰਤਰਾਂ, ਮੰਤਰਾਂ ਤੇ ਰਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਕਾਇਰ' ਕਹਿਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਕਾਇਰ ਸਨ ਜੋ ਸਮਾਜਕ, ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਅਧੋਗਤੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਨਾਂਹ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਏ। ਸਵਾਰਥੀ ਤੇ ਨਿਜੀ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਅਪਨਾ ਲਈ ਪਰ ਸਮਾਜਕ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਤਾਂ ਕਰਮ-ਯੋਗੀ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰ-ਯੋਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਜੇਹੇ ਕਰਮ-ਯੋਗੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨਾਲ 'ਕੱਚ' ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਲੜਾਈ ਲੜੀ। ਰਾਜਸੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਭ ਤੋਂ ਬਲਵਾਨ ਯੋਧਾ ਸਿਧ ਹੋਏ। ਇਕ ਇੱਕਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਕਰੜੀ ਨਖੇਧੀ ਕੀਤੀ। ਇਆਸ਼ੀ ਵਿਚ ਖੱਚਤ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਚਲਨ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਆਪ 'ਕੈਦ' ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ 'ਸੱਚ' ਨੂੰ ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। 'ਸੱਚ' ਮਲੇ ਮਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ 'ਸ਼ੀਹ' ਤੇ 'ਅਹਿਲਾਕਾਰਾਂ' ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ

ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਾਸ਼! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਅਜੇਹੀ ਜੁਰਅਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਸਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਚੀਆਂ ਤਲਬਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸਦਾ ਹੀ ਚਾਪਲੂਸ ਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਪ੍ਰਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਦਾ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਸੂਰਮਗਤੀ ਵਿਖਾਈ। ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ 'ਕੱਚ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਬਾਹਰਲੀ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅਦਰਲਾ ਪਰਮਾਤਮ-ਤਾਣ ਸੀ। ਸੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਜੋ ਸੌ ਪਰਦੇ ਪਾੜਕੇ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋਣੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਬੀ ਭਗਤੀ ਸੀ। ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਪਗਟਾ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਦਲੇਰੀ ਦੀ ਸਾਖ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ੰਕੇ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ। ਉਪਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਬਾਣੀਆਂ ਇਹ ਹਨ -

**ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ॥
ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਛੇ ਘਤੁ ॥ ਨਾ ਏਹੁ
ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ॥ ਧੰਨੁ ਸੁ
ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥ ਚਉਕਤਿ
ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ॥ ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ
ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬਿਆ ॥ ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ
ਭੜਿ ਪਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥ ੧ ॥**

ਅੰਗ - 471

**ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ
ਗਾਲਿ॥ ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ
ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥ ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮਣੁ ਵਟੇ
ਆਇ ॥ ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨਿ ਖਾਇਆ ਸਭੁ ਕੇ ਆਖੈ**

**ਪਾਇ ॥ ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ
ਹੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ
॥ ੨ ॥**

ਅੰਗ - 471

**ਨਾਇ ਮੰਨੀਐ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੁਤੁ ॥
ਦਰਗਹ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਸਿ ਪੁਤ
॥ ੩ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਤਗੁ ਨ ਇੰਦ੍ਰੀ ਤਗੁ ਨ ਨਾਰੀ ॥
ਭਲਕੇ ਖੁਕ ਪਵੈ ਨਿਤ ਦਾੜੀ ॥ ਤਗੁ ਨ ਪੈਰੀ ਤਗੁ
ਨ ਹਥੀ ॥ ਤਗੁ ਨ ਜਿਹਵਾ ਤਗੁ ਨ ਅਖੀ ॥ ਵੇਤਗਾ
ਆਪੇ ਵਤੈ ॥ ਵਟਿ ਧਾਗੇ ਅਵਰਾ ਘਤੈ ॥ ਲੈ ਭਾੜਿ
ਕਰੇ ਵੀਆਹੁ ॥ ਕਢਿ ਕਾਗਲੁ ਦਸੇ ਰਾਹੁ ॥ ਸੁਣਿ
ਵੇਖਹੁ ਲੋਕਾ ਏਹੁ ਵਿਭਾਣੁ ॥ ਮਨਿ ਅੰਧਾ ਨਾਉ ਸੁਜਾਣੁ
॥ ੪ ॥**

ਅੰਗ - 471

ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੇ ਛਕਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਨੇ ਤੇ ਕਰਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

**ਜੇ ਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੈ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ ॥ ਗੋਰੇ
ਅਤੈ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ ॥ ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ
ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ
ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਸੂਤਕੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖੀਐ
ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ
ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੇ ਧੋਇ ॥ ੧ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਮਨ ਕਾ
ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ਸੂਤਕੁ ਕੁੜੁ ॥ ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ
ਵੇਖਣਾ ਪਰ ਤ੍ਰਿਖ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ ॥ ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ
ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਹੰਸਾ ਆਦਮੀ ਬਧੇ
ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ੨ ॥ ਮਃ ੧ ॥ ਸਭੋ ਸੂਤਕੁ
ਭਰਮੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮੁ
ਹੈ ਭਾਣੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ
ਦਿਤੇਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਬੁਝਿਆ ਤਿਨਾ ਸੂਤਕੁ ਨਾਹਿ ॥ ੩ ॥**

ਅੰਗ - 472

ਇਹ ਸੂਤਕ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੂਤਕ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦਾ ਸੂਤਕ ਹੈ। ਸੂਤਕ ਰਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਖਾਂ, ਕੰਨ, ਨਕ, ਮਨ, ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਸੂਤਕ ਰਖੋ।

**ਜੇ ਮੋਹਾਕਾ ਘਰੁ ਮੁਹੈ ਘਰੁ ਮੁਹਿ ਪਿਤਰੀ ਦੇਇ॥ ਅਗੈ
ਵਸਤੁ ਸਿਵਾਣੀਐ ਪਿਤਰੀ ਚੋਰੁ ਕਰੋਇ ॥ ਵਢੀਅਹਿ
ਹਥ ਦਲਾਲ ਕੇ ਮੁਸਫੀ ਏਹੁ ਕਰੋਇ॥ ਨਾਨਕ ਅਗੈ**

ਸੋ ਮਿਲੈ ਜਿ ਖਟੇ ਘਾਲੇ ਦੇਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ - 472

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨਮਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੇ 'ਕੂੜ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਨਹੀਂ, ਮਰਣ ਤੇ ਲੋਕਾਚਾਰੀ ਵਜੋਂ ਸਰਾਧ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੱਡੀ ਦੁਖ ਦੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਠਗੀ ਤੇ ਚੋਰੀ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਇਹ ਪੁੰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚੋਰੀ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕਰਵਾਏ ਸਾਰੇ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਬਾਧਕ ਹਨ। ਪਰਾਏ ਮਾਲ ਦੇ ਚੋਰ ਤੇ ਦਲਾਲ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ ਕਰੁ ਲਾਵਹੁ ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਧੋਤੀ ਟਿਕਾ ਤੈ ਜਪਮਾਲੀ ਧਾਨੁ ਮਲੇਛਾਂ ਖਾਈ ॥

ਅੰਗ - 471

ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ ॥

ਫੂਰੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ ॥

ਅੰਗ - 471

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਠੀਕ ਪੁਰਾਤਨ ਪਰਚਲਤ ਅਤੇ ਪਰਵਾਣਤ ਫੋਕਟ ਰੀਤਾਂ ਦੀ ਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਬਿਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕਸਵੱਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਰੀਤੀ ਰਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਥੇ ਖੜੇ ਹਾਂ, ਸਾਫ ਦਿਸ ਆਵੇਗਾ।

ਲਬੁ ਪਾਪੁ ਦੁਇ ਰਾਜਾ ਮਹਤਾ ਕੂੜੁ ਹੋਆ ਸਿਕਦਾਰੁ ॥

ਕਾਮੁ ਨੇਬੁ ਸਦਿ ਪੁਛੀਐ ਬਹਿ ਬਹਿ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥

ਅੰਧੀ ਰਯਤਿ ਗਿਆਨ ਵਿਹੁਣੀ ਭਾਹਿ ਭਰੇ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - 468

ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਚਰਿਤਰਹੀਨ ਚਲਨ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਣਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਸੀ। ਅਜ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਕਾਜ ਵਿਚ ਜਿਥੇ 'ਕਾਮ ਨੇਬ' ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਫੈਸਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 'ਅੰਧੀ ਰੀਯਤ' ਇਸ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ

ਹੈ। ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਇਸ ਨਾਲ ਟਕਰ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਧੋਗਤੀ ਦੀ ਨਿਰਖ ਪਰਖ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਐਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ,

ਤੈ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨਾ ਆਇਆ ॥

ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰੱਬ ਅਗੇ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ 'ਸੱਚ' ਤੇ 'ਕੱਚ' ਦੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੂਰਮਾ ਬਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਗ ਤੇ ਕੂੜ ਤੇ ਕੱਚ ਵਿਰੁਧ ਲੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਗਰਾਮ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਅਖਾੜਾ। ਉਚੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕੱਚ ਤੇ ਕੂੜ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਹੈ। ਇਹ ਕੀਮਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾ ਰਾਹੀਂ ਵਿਅੱਕਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਜਿਤਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਹਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਇਕਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਇਕਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਕ, ਸਮਾਜਕ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਅਨਿਆ ਵਿਰੁਧ ਡੱਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਲੋੜ ਕੇਵਲ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸੂਰਮਾ ਬਣਨ ਦੀ ਹੈ -

ਆਪੇ ਫਿੰਝ ਪਵਾਇ ਮਲਾਖਾੜਾ ਰਚਿਆ ॥ ਲਥੇ

ਭੜਬੁ ਪਾਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਚਿਆ ॥ ਮਨਮੁਖ ਮਾਰੇ

ਪਫਾੜਿ ਮੁਰਖ ਕਚਿਆ ॥ ਆਪਿ ਭਿੜੈ ਮਾਰੇ ਆਪਿ

ਆਪਿ ਕਾਰਜੁ ਰਚਿਆ ॥ ਅੰਗ - 1280

ਸਿੱਖ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੈ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਬੀਰ'

ਕਤਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਹੈ ਉਥੇ ਉਥੇ ਹੀ, ਬੜੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ, ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਨਿਕਲਣਗੇ, ਦੀਵਾਨ ਸਜਣਗੇ, ਰਾਗੀ ਤੇ ਪਰਚਾਰਕ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜਸ ਗਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਪਰਸੰਗ ਸੁਣਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚੋਂ “ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ” “ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ” ਦੀ ਧੁਨੀ ਉਠੇਗੀ ਅਤੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਓਹੋ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮੁੜ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਕਾਜਾਂ ਵਿਚ ਰੁੜ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਤੇ ਮੰਨਾਉਣ ਲਈ ਛਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਤਨੀ ਹੀ ਉਮੀਦ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਸਜ ਧਜ ਨਾਲ ਮਨਾ ਲਿਆ ਕਰੇ? ਜਾਂ ਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਰਗੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਸੇ ਗਲ ਵਿਚ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਰ ਸਾਲ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰ ਛਡਿਆ ਕਰਨ? ਜਸ ਗਾ ਦਿਆ ਕਰਨ?

ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸੁਭਾਓ ਦਾ

ਪਤਾ ਲਗਾਣਾ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਗਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸੁਭਾ, ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਰੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕਦੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜਾਂ ਜੱਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਇਨਸਾਨੀ ਫਿਤਰਤ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਨਜਦੀਕ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਸਿਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਉਸ ਸਿੱਖ ਉਤੇ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਪ ਦੇ ਪਸੰਦ ਆਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਪ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਰਭੈ ਤੇ ਬੇਲਿਹਾਜ਼ ਗਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਦੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਕ ਕਰੜੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ, ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਰੜੀ ਪਰੀਖਿਆ ਲੈਣ ਦੀ ਆਦਤ ਸੀ, ਇਸ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਹਜ਼ੂਰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਆਪ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਹੋਵੇ।

ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ, ਸਿੱਖ

ਕੌਮ, ਅਜ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਰੀਝਾਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾ ਦਾ ਹੀ ਅਜੇ ਤਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸਾਡੇ ਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਫ ਜਾਂ ਜਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਜਾਂ ਜਸ ਕਰਨਾ ਫਜ਼ੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੇ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਫੇਰ ਦੋਹਰਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜਸ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਫ ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਤਾਰੀਫ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਰਵਾਣ ਵਾਲਾ ਦੋਵੇਂ ਘਟੀਆ ਸ਼ਰੇਣੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਸ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਜਸ ਕਰੇ, ਉਸ ਵਰਗਿਆਂ ਬਣ ਜਾਣ ਦੀ ਰੀਝ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ। ਅਗਰ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਜਸ ਕਰੇ, ਉਸ ਵਰਗਿਆਂ ਬਣਨ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਸ, ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਜਾਏ ਫਾਇਦੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸਿਵਾਏ ਖੁਸ਼ਮਦੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਐਸੇ ਖੁਸ਼ਮਦੀਆਂ ਦੀ ਨਾ ਕਦੀ ਪਿਛੇ ਦਾਲ ਗਲੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਦਾਲ ਗਲੇਗੀ। ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਨ, ਦਿਖਾਵੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਨੀਯਤ ਦੀ ਰਾਸ਼ਤੀ ਉਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਓਥੈ ਸਚੇ ਹੀ ਸਚਿ ਨਿਬੜੈ ਚੁਣਿ ਵਖਿ
ਕਢੇ ਜਜਮਾਲਿਆ॥
ਥਾਉ ਨ ਪਾਇਨਿ ਕੂੜਿਆਰ ਮੁਹ ਕਾਲੈ
ਦੋਜਕਿ ਚਾਲਿਆ॥ ਅੰਗ - 463

ਅਸੀਂ ਇਸ ਲੇਖ ਦਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਆਸ਼ਕਾਂ, ਉਸ ਦੇ ਭੋਰਿਆਂ, ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣਾ ਜਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਿਸਾ ਇਹ ਸੋਚਣ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਫਤਾਂ ਉਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਿਫਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਉਤੇ ਕਰਤਾਰ ਕਿਉਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਾਂਗਰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਜਾਂ ਤਰੀਕਾ ਦਸਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਤੁਰ ਸਕੇ ਹਾਂ? ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਦਿਕਤਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ? ਇਹ ਦਿਕਤਾਂ ਕਿਉਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਈ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕੀ ਉਪਰਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਤੇ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਚਲੇ ਹਾਂ? ਅਸੀਂ ਸ਼ਖਸੀ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੁਚਾਇਆ ਹੈ? ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅੰਦਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ, ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀ ਤੇ ਕੌਮ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ?

ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਕਦਰ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੁਝ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ

ਤਰਸਦੇ ਸਨ। ਏਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਤੇ, ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਲੋਂ ਬੜੀਆਂ ਭਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਣ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜਾਰੀ ਰਖਣੀਆਂ ਹਨ, ਅਸਾਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਣਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਦਾ ਸੰਗ ਜਾਣਨਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਆਸਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਤਣਾ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਅਗਾਹਾਂ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਕਿ ਅਗਲੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਉਚਾ ਕਰਕੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਨੂਰੀ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਇਕ ਹੋਣਹਾਰ ਪ੍ਰਤਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਕ ਸਕੀਏ।

(ਪੰਨਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਰਾਗ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ

ਅਸੁਨਿ ਆਉ ਪਿਰਾ ਸਾ ਧਨ ਝੁਰਿ ਮੁਈ॥

ਤਾ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਭ ਮੇਲੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਈ॥

ਅੰਗ - 1108

ਭਾਦਰੋਂ ਦਾ ਘੁੰਮਾ ਤੇ ਤ੍ਰਾਟਕਾ ਖਤਮ ਹੋਇਆ। ਰੁੱਤ ਫਿਰ ਗਈ। ਹੁਣ ਅਸੂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਸੁਹਾਵਣੀ ਰੁੱਤ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਅੱਸੂ ਦੀ ਇਸ ਮਿੱਠੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤੀਬਰ ਤਾਂਘ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ! ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਵਸ। ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਹਾਉਕੇ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਮੌਤੇ ਮਰ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਮੈਂ ਔਝੜ ਪਈ ਹੋਈ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸਮਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੈਨੂੰ ਤਦੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲਾਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਂ। ਹਉਂ ਆਸਰੇ ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ-

ਆਸਰੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਆਸਰੇ ਹੀ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਝੂਠ ਵਿਗੁਤੀ ਤਾ ਪਿਰ ਮੁਤੀ ਕੁਕਰ ਕਾਹ
ਸਿ ਫੁਲੇ॥

ਆਗੈ ਘਾਮ ਪਿਛੈ ਰੁਤਿ ਜਾਡਾ ਦੇਖਿ
ਚਲਤ ਮਨੁ ਡੋਲੇ॥ ਅੰਗ - 1108

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮੈਂ (ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਖੁਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ, ਹੇ ਪਤੀ! ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਹਾਂ। ਪਿਲਛੀ ਤੇ ਕਾਹੀ (ਕੁਕਰ/ਕਾਹ) ਦੇ ਸਫੈਦ ਬੂਰ ਵਾਂਗ ਮੇਰੇ ਕੇਸ ਚਿੱਟੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਨਿਸਫਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਘਾਮ, ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਤਪਸ਼, ਨਿੱਘ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਸਿਆਲ ਭਾਵ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਘਬਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਤੇਰਾ ਦੀਦਾਰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਦਹ ਦਿਸਿ ਸਾਖ ਹਰੀ ਹਰੀਆਵਲ ਸਹਿਜ ਪਕੈ
ਸੋ ਮੀਠਾ॥

ਨਾਨਕ ਅਸੁਨਿ ਮਿਲਹੁ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰ
ਭਏ ਬਸੀਠਾ॥ ਅੰਗ - 1109

ਪਰ ਹੁਣ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਸਾਖਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਧੀਰਜ ਬੱਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਸਹਿਜ ਵਿਚ, ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਮਿਠਾਸ (ਖੁਸ਼ੀ) ਅਵਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਸੂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ, ਗੁਰੂ ਵਿਚੋਲੇ ਰਾਹੀਂ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਰਾਹੀਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਾਰੂ ਗੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਬੀਰ'

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ 5

ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮੋਹਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਰਖਾਈ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ
ਕੈ ਬਚਨਿ ਧਿਆਇਓ ਮੋਹਿ ਨਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਆ ਥਾਉ
॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਸੁਣਿ ਰਸਨ
ਵਖਾਣੀ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ
॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮਿਟਿਆ ਮੇਰਾ ਆਪੁ
॥ ਗੁਰ ਕੀ ਦਇਆ ਤੇ ਮੇਰਾ ਵਡ ਪਰਤਾਪੁ
॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਮਿਟਿਆ ਮੇਰਾ ਭਰਮੁ
॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਪੇਖਿਓ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ੪ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕੀਨੋ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ
ਸੰਗਿ ਤਰਿਆ ਸਭੁ ਲੋਗੁ ॥ ੫ ॥ ਗੁਰ ਕੈ
ਬਚਨਿ ਮੇਰੇ ਕਾਰਜੁ ਸਿਧਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ
ਪਾਇਆ ਨਾਉ ਨਿਧਿ ॥ ੬ ॥ ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ
ਕੀਨੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਆਸਾ ॥ ਤਿਸ ਕੀ
ਕਟੀਐ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸਾ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ
ਜਾਗਿਆ ਮੇਰਾ ਕਰਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਆ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਅੰਗ - 239

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰੁਤਬਾ - ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ, ਸਿਖਸ਼ਾ, ਉਪਦੇਸ਼, ਗੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਉਚਤਾ, ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ, ਉਪਦੇਸ਼ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਾਨਸ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂਆਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨ, ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਦੇਹ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਘਟ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ
ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ ।

(ਨਟ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ 982)

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ
ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੇ ।

(ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ 1309)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ - ਬਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਹੋਵੇ, ਬਚਨ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਓਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਬਚਨ ਨਿਕਲੇ, ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਓਹੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਚਨ ਇਕ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਜਾਦੂ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਉਸ ਉਚ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਇਨਸਾਨ ਖਤਮ ਤੇ ਰੱਬ ਹੀ ਰੱਬ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨ ਅਸਥੂਲ ਮੰਡਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚ ਹੈ :

ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ । ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ
ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ।

(ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ - 628)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ
ਗੁਰਸਿਖਹੁ

ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹੁ ਕਢਾਏ ।

(ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ 309)

ਜਿਸ ਨਿਰਵੈਰ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਅਸਥਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੁਣਨ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮਨ ਟਿਕਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ, ਨਿਰਵੈਰ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ। (ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ) - ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਟੀਰੀਆ ਮੈਡੀਕਾ (Materia Medica) ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸਭ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਚਿਕਿਤਸਾ ਤੇ ਇਲਾਜ ਦਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਤੇ ਇਲਾਜ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਬੱਬ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਹਰ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਰੋਗੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਭ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾ ਹੈ - ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਸਮਝ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿਚਦੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬਦਲਦੀ ਜਾਵੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਚੇ ਉਸਤਾਦ ਵਾਂਗਰ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਵੀ ਬਦਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਤੇ ਚੋਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਮਨ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਨਵੀਆਂ ਸਮਝਾਂ, ਨਵੇਂ ਅਰਥ, ਨਵੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਤਕ ਇਨਸਾਨ ਪੂਰਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੁੰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਮਾਲੂਮ ਕਰਨੀ - ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਵਾਸਤੇ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਤੇ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਹਨ। ਆਮ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਕਤ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਣ? ਇਸ ਦਿੱਕਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਜੋ ਮੈਂ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਵਾਕ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ

ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰਵਾਕ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਸੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਮ-ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਇਕੋ ਆਦਮੀ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚ ਕਦੀ ਵੈਰਾਗ ਵਾਲੇ, ਕਦੀ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਵਾਲੇ, ਕਦੀ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਸਿਮਰਨ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕਦੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਦਿਲ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਸੇ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਬਦ ਮਨ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰ ਪਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਖਿਆਲ - ਕਈ ਵਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸੇ ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਾਹਿਰਾ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮਿਲਿ ਉਦਮੁ ਕਰੇਹਾ

ਮਨਾਇ ਲੈਹਿ ਹਰਿ ਕੰਤੈ ।

(ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ 5, ਅੰਗ 249)

ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਪ੍ਰਭ ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਜਿਸੁ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵਹੁ

ਸੈ ਤੁਧੁ ਜੰਤ ਮਿਲਾਸਿ ।

(ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ 5, ਅੰਗ 1304)

ਜਾਂ

ਜਾਪ ਤਾਪ ਨੇਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ

ਨਾਹੀ ਇਨ ਬਿਧੇ ਛੁਟਕਾਰ ।

(ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ 1301)

ਜਾਹਿਰਾ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਉਪਦੇ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧੀ (Self-contradictory) ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਉਦਮ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿਦਾਇਤ ਹੈ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਕੰਤ ਨੂੰ ਮਨਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ। ਫੇਰ

ਆਖਿਆ ਹੈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ, ਹੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜਪ, ਤਪ, ਪਾਠ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਉਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵਲ ਖਿੱਚੇ ਅਤੇ ਅੰਧ-ਕੂਪ ਤੋਂ ਕਢੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧੀ (Self-contradictory) ਲਗਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ, ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਹਨ ।

ਉਦਮ ਤੇ ਹੁਕਮ - ਬੰਦਗੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਦਮ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਯਤਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਹਰ ਉਦਮ ਵਿਚ, ਹਰ ਯਤਨ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਇੱਛਿਆ ਸੀ, ਹੱਥ ਸੀ, ਮਦਦ ਸੀ । ਹਰ ਕਦਮ, ਹਰ ਫੁਰਨੇ ਦੇ ਮਗਰ ਰੱਬ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ । ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਰ ਘਟਨਾ ਨੂੰ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕੋਣ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਐਸਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਕੇਵਲ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਅਤੇ ਇਕ ਮੂੜ੍ਹ ਆਦਮੀ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਮਝ ਵਾਸਤੇ ਸਬਰ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ - ਖੋਜੀ ਨੂੰ, ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ, ਜਿਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ, ਉਥੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਖੋਜ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਬਲਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਕੇ ਸਮਝ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਬਰ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਜਿੱਡਾ ਮੁਲ ਆਤਮਕ ਖੋਜ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਖੋਜਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਸਚੇ ਖੋਜੀ ਦੀ ਧੁਨ ਉਰਫੀ ਕਵੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ :

ਉਰਫੀ ਅਗਰ ਬਗਿਰਯਾ ਮੁਯੱਸਰ ਸੁਦੇ ਵਸਾਲ ।

ਸਦ ਸਾਲ ਮੇ ਤਵਾਂ ਬ ਤਮੱਨਾ ਗਰੀਸਤਨ ।

ਸਬਰ ਇਕ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਹੜ੍ਹ ਦਾ ਵੇਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਔਕੜ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਉਡੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਧੁਨ ਕਾਇਮ ਰਖਿਆਂ, ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਚੇ ਸ਼ੰਕੇ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਰਬ ਇੱਛਾ ਪੂਰਕ ਹੈ -

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਸਾਗਰ, ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਭਗਤ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਭਾਸਦੀ ਹੈ । ਤਿਆਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ, ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਦੁਨੀਆਵੀ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ, ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ, ਹਰ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਲੋਕ, ਬਲਕਿ ਚੋਰ, ਯਾਰ, ਡਾਕੂ, ਠੱਗ ਸਭ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਂਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਮੁਜਬ ਇਸ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਲਈ ਅਪਰ-ਅਪਾਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਅਪਰ-ਅਪਾਰ ਹੈ । ਇਹ ਸੱਚ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ, ਸੱਚ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਛੁਹ ਨਾਲ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੇ ਆਤਮਕ

ਲਾਭ - ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿਵਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਔਕੜਾਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਂਦੀ ਤੇ ਪਿੱਠ ਠੋਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਤੇ ਆਰਜ਼ੀ ਸੁਖਾਂ ਵਲੋਂ ਉਪਰਾਮ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਤਮਕ ਖਜ਼ਾਨੇ ਖੋਲ੍ਹਦੀ, ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਂਦੀ ਤੇ ਆਤਮਕ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਗੈਰ ਸਮਝੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆਤਮਕ ਲਾਭ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਫਲ

ਅਤੇ ਫਾਇਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਸਲ ਮਤਲਬ ਹੀ ਏਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ - ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਮਨ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਨਿਰਛਲ, ਸਾਫ, ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਛਿਆ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਬ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਬੁਤ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਨਹੀਂ) ਜਦ ਤਕ ਦਿਲ ਲਗੇ, ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਪੰਨੇ ਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੂਰਨ ਹਸਤੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਅਤੀ ਮੁਸਕਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬੈਠੇ ਭਾਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਮੇਰੀ ਬਿਹਬਲਤਾ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸਵਾਦ ਸੀ। ਇੰਝ ਮਾਣੇ ਹੋਏ ਅਨੰਦ ਦੀ ਝਲਕ ਸੁਫਨੇ ਵਿਚ ਭੋਗੇ ਰਾਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਰਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਆਸੇ ਮਿ੍ਰਗ ਨੂੰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਚਮਕਦੀ ਰੇਤ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਝੀਲ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਵਿਗਾਸਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉਸ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਜਾਂ ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਉਸ ਘੜੀ ਵਾਸਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਉਸ ਦੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨ, ਉਸ ਦੀ ਦੌੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਲ ਝੁਕਣ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਭਰਪੂਰ ਹਾਲਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ, ਅਭਿਆਸੀ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਉਚੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਅਗੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਲੰਮੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਥਕਾਨ ਤੇ ਬਿਹਬਲਤਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਤੇ

ਠੰਡੀਆਂ ਛਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲੀਤਾ ਆਰਾਮ ਭੀ ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮਨ ਉਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸਰ - ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਗਰ ਚਲਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੰਗਣ ਮਨ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਵਾਂ, ਖਿਆਲ ਕੱਢ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਧ ਤੇ ਸਾਫ ਕਰ ਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਸਾਫ ਕਰ ਕੇ ਪਾਠ ਕੀਤਿਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰੰਗਣ ਮਨ ਤੇ ਛੇਤੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਰੰਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨੁਕਤਾ-ਨਿਗਾਹ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਹੂਰ ਕਲਾ - ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਠ ਕੀਤਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ (material age) ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਜ਼ਹੂਰ ਕਲਾ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਚੇ ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਇਹ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਜਾਂ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਕੜਿਆਂ ਹਰ ਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਪੱਲਾ ਫੜਿਆਂ ਸਿਖ ਆਤਮਕ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਦਿਨ ਦੂਣੀ ਤੇ ਰਾਤ ਚੌਗੁਣੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ

ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੋ ।

(ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ 13੦9)

Teachings of Guru Nanak Dev Ji

(Late) Dr. Bhai Jodh Singh

I. THE GOD-HEAD

The Sikh scripture, the Holy Guru Granth, begins with the famous composition of Guru Nanak Dev, the 'Japji' which every Sikh is enjoined to recite every morning. The 'Japji' opens with the Mul Mantra or the basic creed of Sikhism. Freely translated, it runs as follows:

“There is but one God; Sati by name; the Creator all-pervading, without fear, without enmity, whose existence is unaffected by time, Who does not take birth, Self-existent; (to be realised) through the Grace of the Guru”. Numeral 1 is the first letter of this Mul Mantra. Words may change their meanings in course of time, but the connotation of a numeral always remains the same. Unity of God is thus emphasized at the very outset to wean away the disciples from the worship of innumerable gods and goddesses of the Hindu pantheon. In several hymns of his, the Guru has portrayed this unity in moving terms. “All say He is one, but are filled with the pride of I-ness. They alone will find His

mansion, the eternal abode, who see Him inside (their souls) as well as outside. The Lord is near, do not think He is distant. The One pervades the whole creation. Nanak! those who know one God and shun duality are merged in Him.”

“There is one way; one love, one beauty shines through air, water and fire. One bumble-bee roams the whole universe. He who understands this unity will be honoured. But few Gurmukhs (God-oriented) realise it. They use their knowledge and meditation for such equipoise. He who gets it through His grace is happy. The way is shown to Him through the Guru.

“The whole visible creation is Thy body, whatever we hear is Thy voice. Thou Thyself pervadest all and art the enjoyer. O Mother! how can I talk of another? My Lord is one, O Brother! He is one. He Himself destroys and preserves. He Himself gives life) and takes it. He Himself looks after us and blooms. He Himself showers His grace. Whatever He will He does, nothing can be done against His will. We describe Thee as Thou revealest

Thyself to us. It is all Thy glory.”

He is the everlasting Truth. “He is from the beginning before the eons began, He is even now and shall ever be.” “God is unknowable, unfathomable, all-powerful Creator and compassionate. The whole world comes and goes but the Merciful stays forever. Permanence belongs to Him, Whom no destiny controls. The heavens and the earth will pass but the one God will remain unchanged. The Sun moves during the day, the Moon during the night and millions of stars run in their courses. Nanak proclaims the truth, that one God alone remains immovable.” “Neither the solar system nor the Moon, neither the seven continents nor water and air will last, Thou alone, Thou alone (art everlasting).

He is the Creator. Guru Nanak differs from all the six schools of Hindu Philosophy in this respect. The Yoga school asserts that God, soul and Prakriti are coeval. The Sankhya School denies the existence of God and teaches that Prakriti creates the universe, the Purusha (soul) is a mere witness. The Nyaya and Vaiseska schools consider God as “the first efficient cause of the world and not its material cause, i.e., a sort of demiurgus or an architect of the ordered world. He is not limited by the world in so far as the world is related to Him as His body. He is also the Governor

of the world, the impartial dispenser of the fruits of our actions and the supreme arbiter of our joys and sorrows.”

Guru Nanak on the other hand, says, “Hail to Thee from whom sprang Maya, the World and Brahma, and all those eternal beings, fit to be praised and whose hearts are ever full of joy.

“Thou art the Creator Purusha, unfathomable. Thou hast created the whole universe, of many colours and in many ways. Thou knowest how Thou didst originate it. It is all Thy play.” “The Master has created the five elements Himself, the Master who has beautified the body of the Truth.”

“You have created Brahma, Vishnu and Shiva and gods and goddesses of various forms. What the spirit has created cannot be measured. He alone, who has created it, can evaluate it, Nanak proclaims this doctrine that God is able to cause all things. Cause is under the jurisdiction of the Creator who up- holds the creation through His power.”

He is fearless and without enmity. How can the Creator be afraid of its own creation? All things move and work as decreed by Him. “In His fear rustles the air and blow the winds. In His fear flow a hundred thousand rivers. In His fear the earth carries its load. In

His fear roam the clouds with their heads burdened. In His fear the Suns and the Moons run in their unending paths of millions of miles. The Siddhas, the Buddhas and the King of gods all live in fear of Him. The heavens unsupported stay in His fear. The brave mighty warriors fear Him. In His fear come and go shiploads of men. All have His fear written on their foreheads. But one True-God alone is fearless.”

The Creator cannot be inimical to His own creation. “He has been creating through numberless Yugas but bears malice to none. He is subject neither to birth nor death nor is He yoked to any entanglements.”

His existence is unaffected by time. ‘Un-knowable, limit-less, unfathomable, unascertainable by senses’. He neither knows death nor is subject to the Law of Karma. Not subject to birth or death, belonging to no caste, self-created, He has neither attachment nor superstition. I am a sacrifice to the Ever- lasting Truth, who has no form, no lines and can be traced through the True Word. He has no father, no mother, no son or relative. He is devoid of lust and has no wife. But, o pure one without a lineage, Thy light shines in all.” “To Him, the Holiest of gods, my mind is attached. Thou art the Timeless Purusha, not subject to death.”

God is infinite. “The rivers and rivulets merge into the ocean but they do not know its extent. So singers of Thy praise extol Thee but do not comprehend Thy glory.” There is no end to Thy virtues nor there is any end to their description. There is no end to Thy works nor to Thy gifts, no end to seeing them, no end to hearing about them. Infinite are the working of Thy mind. None can find a limit to Thy creation, nor can one guess an end to its limits. Many are striving hard to find Thy limits but they are unable to do so. None can know Thy limits. The more one describes, the wider extent they assume.”

The Guru uses a beautiful simile to express this idea. A fish living in a river cannot find its extent, because to do that it must go out of it. But that would end in its death. “Thou art a river, wise and far-seeing, how can I, a fish, find Thy extent? I see Thee wherever I cast my eyes, forsaking Thee I would burst and die. I know not the fisherman (angler of death) nor the net. I remember Thee whenever pain grips me. Thou art omnipresent, I regard Thee distant. Thou seeest whatever I do. Thou witnessest all my actions, but I deny them. Neither I do Thy work nor glorify Thy Name.”

He is all-pervading but transcendent. “Thousands of eyes hast Thou, but no eyes are Thine.

Thousands of forms are Thine, but Thou hast no form. Thousands of unstained feet hast Thou, but no foot is Thine. No nose of Thine, though Thou hast! thousands of noses. This wonder of Thine hath bewitched me.” “I am sacrifice to Thee who pervadest nature, none can know Thy limits. Thy light fills the creation, the creation hath its being in Thy light, with all Thy artless art Thou fillest all places.”

II. THE CREATION

To explain the creation of the universe, Prakriti or Maya have been posited by some of the Indian thinkers. The Guru makes no such assumption. “By His command (Hukam) all forms came into being but that command defies description. By His command came into existence all the souls and by His command they get into higher states. Before the evolution of the present universe the Guru says there was measureless void. “For countless ages there was darkness. There was no heaven or earth, but only the ordainer Infinite. There was neither Sun nor Moon, neither day nor night. When it pleased Him, He caused the universe and without any support set the heavens. He created Brahma, Vishnu and Shiva and caused attachment to illusion grow. A few listened to the Guru’s word that His decree has created

the whole universe and supports it.”

How He did it passes our comprehension, says the Guru. “He Who has created the universe knows the how of it, none else can explain it.” “Thou alone knowest how Thou didst originate it (the universe), it is all Thy play.”* When was this universe created is also unknowable.

“What was the period, what the Time, what the lunar or solar day, what season was it, what was the month when the universe came into being. The Pundits knew not the period, otherwise it would have been mentioned in the Puranas. The Qazis knew not the time, otherwise it would have been a text in the Quran. The Yogins know not the lunar or the solar day, None knows the season or the month. The Creator alone who made this universe knows these.”

The limit even of His creation is not known. “Millions of skies above the skies, millions of nether regions below the nether regions, the Vedas were at last tired of seeking the end and along with Semitic books, which talk of eighteen thousand worlds, proclaimed: ‘we would write the account of what has been originated by the Sole Reality if we could’, while writing the account the brief

span of life comes to an end.”

This world is not a dream or a mirage. “Real are Thy systems, Real are Thy universes. Real are all Thy worlds and created objects. Real are all Thy thoughts and works Real is Thy nature, O everlasting King.”? But sometimes we come cross hymns in the Holy Guru Granth which describe the world a mountain of smoke’, ‘a dream’. Yes, but the meaning of such phrases is that what we see is subject to change, it is not everlasting as we deem it to be. The world is real but subject to constant change. Decay and Death are inherent in it. In that sense it is a passing show.

In one of his hymns Guru Nanak portrays the process of creation. “From the True One issued air and from air water. From water were created the three worlds His light fills all vessels, but the pure one does not imbibe impurity from this contact. By loving the Word honour is attained.”

III. HUMAN SOUL AND ITS NATURE

Almost all the religions of the world believe in the existence of the soul. As to the nature of the soul they may be divided into two categories according to their belief. One of them believes that God created souls of different

temperament and by His command they entered bodies fashioned out of dust. From birth to death a soul undergoes no change. For the guidance of the souls God has revealed His commandments through His messengers and prophets. Those persons who perform deeds. termed good, according to the revealed commandments, will have, after the extinction of their bodies, their souls sent to heaven or paradise, where they will enjoy pleasures of various kinds. The souls of those who commit evil deeds will be sent to nether regions or hell where they will undergo painful punishments. Often these faiths describe paradise as a place where through outward agencies good souls will be carried and rewarded with perennial bliss and hell as a place where bad souls will be condemned to everlasting torture.

This is exactly what Guru Nanak has written in the Japji, describing the stages and spiritual development in the various Khands (stages) of Dharma (righteousness), Jnan (knowledge), Saram (effort), Karm (grace) and Sac (Truth). The soul does not cease to exist with the destruction of the body. “The soul dies not, nor it sinks or swims. Influenced by its past it performs what it can and according to His (God’s) decree it comes and goes.

Here and Hereafter His decree rules.”I

“The body consists of elements of wind, water, fire and (earth) and is the playground of the fickle and clever intellect. It has nine (external) doors the tenth is the internal) gate, O gnostic, understand this fully. He who reflects on self becomes a gnostic, and he understands that it is the soul that talks, expounds and hears. Body is dust and wind causes speech. Say, O gnostic, who is dead? It is intelligence, pride and egoism that are dead. The seer does not die.”

God made man in His own image, says the Bible. That not said of the body, which is dust, but of the soul which contains His light. “Light fills all souls and that light is He. Through His illumination all get illumined.” “The all-pervading is in the soul, the soul is in Him. This is known through Guru’s instruction. Through the Word, I got acquainted with the nectar of Guru’s teachings. My misery was over and egoism was destroyed. Nanak ! the disease of egoism is deadly. This one malady engrosses everybody. God Himself grants cure through the Guru’s words.”

“He is the soul of all souls. He pervades all vessels. Through the grace of the Guru the light shone in the heart and effortlessly the soul was absorbed in peace.”

VI. ONLY ONE WAY FOR ALL

At the time of advent of Guru Nanak, the Hindus believed that there are different Dharmas for the four different Varanas. The Muslims dubbed Hindus as infidels and believed that he who does not put his faith in the prophet Mohammad will go to hell. Guru Nanak proclaimed that “there is only one religion, let anybody practise truth. In every age perfection is attained by this teaching of the Guru, that God-oriented man will find the Unknowable and Infinite, who fixes his attention on the everlasting Word like a continuous flow.” Mere assuming the forms of a particular creed or donning robes of a particular order is of no avail. “When a Hindu comes to join the Hindu fold, they put a cotton thread round his neck. But if after investiture he commits evil deeds, his washings and ablutions will not stand him in good stead. A Mohamman praisers his own creed and says that without believing in the great Prophet none will get a place in His court). But very few follow the path indicated by the Prophet. None will enter paradise without good deeds. In the house of Jogis they point out the way and for that purpose they put rings in his ears. With rings in his ears he begins to roam from place to place. (He forgets) that the

Creator is here, there and everywhere. All men are wayfarers: when the writ comes they will depart without delay. He who knows Him here, will know Him after death. For the rest all boast of being a Hindu or a Muslim is in vain. All will have to render account at his door. Without righteous deeds none will get salvation. Rare is the man who talks only of Truth, of all Truths. From him, Nanak! no question will be asked hereafter.”

Guru Nanak does not divide men on the basis of their creeds, colours, race or countries. For him men are of two kinds, Gurmukhs (God-oriented) and Manmukhs (self-oriented). The former have turned their faces towards God and practise truth and work for the welfare of the whole mankind. The latter follow the whims of their own mind and practise deceit, tyranny, falsehood and selfishness. Whatever a man may call himself he has to tread the same path if he wants liberation from the pain and misery of mundane life. The discipline is the same for all.

“He is a Jogi who knows the way and recognises the one only through Guru’s grace. He is a Qazi who turns his mind inwards and dies to self in this life through the grace of the Guru. He who reflects on Brahman is a Brahmin. He saves himself and several generations of

his. He who purifies his heart is a wise man. He who destroys all impurity is a Muslim. He who realises what he reads is acceptable and has the insignia of His Court on his head.”

“Brahmin is he, who knows Brahman and practises Japa, tapa and restraints to that end, and firmly sticks to the vow of contentment and good temper. He breaks all bonds and gets emancipation. Such a Brahman is fit to be worshipped.” “Khatri is he, who is of brave deeds, and is the embodiment of charity and generosity. When giving alms he adjudges the merit of the recipient. Such a Khatri is acceptable in His Court. But if for greed and avarice he practises falsehood, he will himself have to bear chastisement for his deeds.”

“To be called a Musalman is difficult, but if one is a Musalman let him be called so. The foremost condition is love for religion, then rule the heart clean of all rust (of sin) and give up property. When one becomes a Muslim and makes religion the helmsman (of his boat) he should cease worrying about life and death. He should bow his head to the Will of God, obey the Creator and lose his self. When he shows mercy to all living beings, he may call himself a Musalman then.”

A tree is known from the fruit

it bears, so a man's religion is known from the deeds that he performs. Robes, symbols, forms, rites, rituals and ceremonies that do not lead to righteous deeds will not take a man far in the path of spiritual progress. The real problem is to rid the mind of evil propensities. If that is not accomplished, all our austerities are of no avail.

“Some pick up roots and hide in forests. Some roam in ochre-coloured robes calling themselves jogis and sanyasis. Full of desire inside, hankering after food and clothes, they waste their time in vain; neither they are householders nor Udasis. The god of death (Yama) cannot approach those who listen to the Guru's instruction. He (Yama) becomes a servant of their servants. Relying on the True Word and with Truth in their mind they practise detachment even while living in their homes. Nanak! who serve their Satguru give up all desires.”

The basis of spiritual life is ethical conduct. The pure in heart will find God. “Truth can be contained only in a pure vessel (heart) but few adopt pure conduct. The string of my heart now vibrates in unison with the Supreme Chord (Supreme Reality). Nanak has sought refuge with Thee.” “Shun vice and run after virtues, those

who commit sins will have to repent. Those who cannot distinguish between right and wrong occasion sink in mud (of sins) again and again. With dirt of greed inside and much falsity in speech, why are you washing your body from outside? Through the Guru ever repeat the Pure Name, then alone will your inside become pure. Shun greed, give up calumny and falsehood, then you will be rewarded through the Guru's teachings. Keep me in the way that pleases Thee, O God! Thy servant Nanak will glorify Thee through the Word.”

By remembering God alone heart becomes pure. “When a hand, a foot, the body or a part of it is soiled, the dirt is removed by washing it with water. When clothes are made impure by urine, they are made clean by washing them with soap. So when the understanding is defiled by sin, it is washed by love of the Name.” “Making my mind a stone I shall rub the sandalwood of the Name on it. By mixing it with saffron of good deeds, I shall worship Thee in my heart. Worship Him by meditating on the Name, without it there is no worship. No use bathing the gods outside thee. Wash thy own mind. By cleaning the soul of all dirt thou shalt find thy way to salvation.”

Forms and symbols in a creed are useful only when we read some

meaning in them. “While the meaning is alive in them (i.e., form’s) they are not only harmless but pregnant and life-giving. When we come to think that they possess in them- selves material and magical virtues, then the purpose which they answer is to hide God from us and make us practically into atheists.” When admonishing a Hindu toll-gatherer Guru Nanak told him that he was wearing symbols of Hinduism but his conduct was contrary to their real purport. He did not allow a Brahmin and his cow to cross the bridge without paying the toll but with the dung of the same cow he plastered his cooking-square to make it sacred for cooking his food.

“Thou art taxing the cow and the Brahmin, the cow-dung will not take thee across. Thou art wearing a dhoti, a rosary and a mark on thy forehead but livest on the gifts of malechhas (foreign rulers). Inside home thou performest Puja (Hindu worship), outside thou readest their sacred books and hast adopted the manners of the Turks. Give up this hypocrisy! By repeating the Name only thou wilt be saved. Man-eaters are performing Namaz. Those who ply the knife for them are wearing sacred threads, and Brahmins partake of their feasts. They too feel happy at it. The capital is false, the trade is false, speaking falsehood they take their food. Modesty and

righteousness have struck their tents. Falsehood, Nanak ! prevaieth everywhere.” “Sacrificial marks and Yagyopvit are of no avail without the True Name.”

To a Muslim he said, “There are five prayers, five their timings, and all the five are called by five names. The first is truth, the second is right means of livelihood, the third charity in the name of God, the fourth is the right resolve and the fifth the praise of the Almighty. Recite the Kalma of Good deeds and only then call thyself a Musalman.”

To a Jogi, he addressed thus: “Put the ear-Jings of Guru’s word in your mind and wear the patch-coat of forbearance. Consider whatever He does is for the best and thus obtain the treasure of Sahj Yoga. Baba, the soul united to the Supreme Reality remains a Jogi from age to age. It has found the nectar of the Name of the Pure One and the body is enjoying the flavour of knowledge. Giving up all griefs and wrangling it has secured a seat in the realm of the spirit. Its horn is the Word, whose beautifully sounding music is being played day and night. Reflection is its bowl, intellect informed by knowledge is its staff, and living in the present its ashes. Singing praises of Hari is its prayer. This path of the God-oriented (soul) is most detached. Seeing His light, who appears in

innumerable colours in all is its Bairagan', Saith Nanak! Listen O Bharthri Jogi, the sole object of its constant meditation is the Supreme Reality."

Guru Nanak preached that all men are equal. "I consider all men high and I acknowledge none as low. The One hath fashioned all the vessels, one light pervadeth the whole creation. A man findeth this truth by His grace, no one can efface His gift. "Of no avail is caste by birth, thou canst enquire from teachers of truth. A man's caste or faith is determined by the works he performs." "Caste can gain nothing. Truth within will be tested. Poison will kill all those who taste it. Know that God rules through all ages. At his Court those will get honour, who submit to His will. The Lord hath sent and ordered me to do this work. The drum-beater hath proclaimed the thought through the Word."

To all men, therefore, he taught that the discipline of the Name will win God's grace and bring salvation. "Should I go at a sacred place? That holy place is the Name. Reflection on the Word is the Tirath (sacred place) leading to knowledge of self. The knowledge imparted by the Guru is the real Tirath, ever auspicious to dip in. I always pray for the Name of Hari, bestow on me this gift. O Sustainer of the earth! The world is sick, the name is the

remedy. Without truth dirt clings to the soul). The Guru's word ever sheds pure light, (those who follow) daily bathe in the holy waters of truth." The Name is all-pervading. It sustains the whole creation. "The Name fills the whole creation, there is no place where the Name Is not."? Contemplation on the Name means fixing one's attention on the all-pervading and all-sustaining aspect of the Supreme Reality, so as to realise ultimately that "we live, move and have our being in Him." The realisation of His Presence rids us of all our evil propensities but this gift of the Name is received only when the self in us is dead. "In the body made of elements (fire, water, etc.), air makes us talk furiously. The tongue and other senses have their own separate tastes, our eyes fall on sensual pleasures, and love and fear of God exist not. But a man will find the Name only when he dies to self." The fire of desires ceases to burn and peace fills the heart. "He who enshrines the Name in his heart and has the nectar of the Name in his mouth, him the Name of God makes desireless as God Himself is."

He asked his disciples not to live on alms and urged them to earn their own living and share their earnings with the needy. "He who eats what he earns and shares

(Continued on P. 48)

The Siddha Goshti

Dr. Sher Singh

I

The Siddha Goshti or The Conference with Siddhas is a long philosophical poem composed by Guru Nanak at Kartarpur (literally the abode of God) a small colony which he had himself founded on the northern bank of the river, Ravi, early in the 16th century. It was written soon after his visit to the Siddhas of Achal (near Batala in Gurdaspur district) towards the end of his life. This is what we know from the First Var of Bhai Gurdas (a scribe to Guru Arjun Dev). There its background also is provided to the following effect:

The Baba (Guru Nanak), then in his thirties, went to all the places of pilgrimage. The whole atmosphere of the world at that time was full of confusion and mankind was being misled and misguided in many ways (25th stanza, 1-5 lines). After visiting all important places in the plains, the Guru went to the hills in the north where he met some Siddhas, the followers of Gorakh (28th stanza). They asked him about the conditions of life in the plains of our Motherland (29th stanza). The Guru replied, "The Siddhas

have retired to the hills and found their abode in caves; who is there now to look after and guide the common folk? The kings commit sins and exploit their subjects whom it is normally their duty to protect (30th stanza). The people are ignorant and freely indulge in misdeeds. The judges being corrupt accept bribes and neglect their duty towards truth and justice. Men and women prostitute their honour." These frank and sincere comments deeply impressed the Siddhas and they wished to convert the Guru to their Faith (31st stanza). But he triumphed over that assembly by the sheer force of his Divine Word.

Then the Guru went to Mecca, Madina, Bagdad and visited some other important towns of the Muslim countries (32-37 stanzas). On his return to Kartarpur, he put off the garb of a pilgrim-fakir and settled down in his new colony-giving sermons, holding discussions and addressing assemblies every now and then (38th stanza).

Once he decided to go to Achal on the occasion of the annual Shivratri fair at the Siva temple there. He happened to meet some

Siddhas and discussed certain matters of spiritual interest with them. One among them, BhangarNath by name, asked him why he had put off the garb of a fakir (recluse) and resumed the life of a householder. In reply the Guru reprimanded him and exposed his hypocrisy in these words: "Thy Mother (Teacher) hast not given thee proper guidance. Thou hast been made to give up thine own household and then go abegging trying to get alms and food and drink from other householders!" The other Siddhas also joined in the wordy warfare. The Guru, however, silenced them all by his simple teaching and convincing arguments. Their doubts were resolved, superstitions removed; and they obtained peace of mind (44th stanza).

Thereafter the Guru went to Multan and held discussions with the Fakirs of that place. He came back to Kartarpur and composed this long hymn of Siddha Goshti in 73 stanzas - recapitulating the conference he had with the Siddhas at Achal. Soon he selected Bhai Lehna as his successor and shuffled off this mortal coil.

Thus it could be stated definitely on the authority of Bhai Gurdas that Siddha Goshti was composed by Guru Nanak in April-May, 1539 A.D. at Kartarpur (now in Pakistan) only a few months

before he passed away in September, 1539); and as such it contains the mature and final views of the Guru on certain significant matters of life here and hereafter.

The whole dialogue is written in medieval Panjabi-almost free from imported Persian or Arabic expressions. It makes frequent use of terms of Indian origin peculiar to the saints and Sadhus of the various Yogic cults. There is, however, no obscurity. The questions are simple and direct and the answers too are straightforward, clear and concise by no means circuitous. There is an elegance of style. While addressing each other the Yogis and the Guru do observe a scholarly dignity and gentlemanly etiquette. For instance, the Guru addresses the Yogis as 'holy men', 'liberated souls', 'disciplined saints,' etc.; and similarly the Yogis call the Guru a 'respectable person', a young man', 'a saint of detachment', etc. Expressions such as 'if you don't mind,' 'please', 'pray', etc. are also implied.

II

Who are Siddhas? Just as the Budhha is one who has attained Bodh or enlightenment, a Siddha is one who has attained Siddhi or perfection. Historically speaking, a Siddha is a follower of Guru Gorakh Nath of northern India and Dharam Nath of western India. Both of them

were fellow-disciples of Matsyendra Nath (who is called in the Gurus' hymns 'Machhandra Nath')-a disciple of Adi Nath. Nepalese Buddhists believed that Adi Nath and the Buddhist deity, Arya Avalokitesvera, are one and the same person. Thus the origin of the Siddhi cult may be traced to Buddhism; but, more accurately, it was Gorakh Nath who was the most popular and prominent disciple of Adi Nath and he was a Sakti-Yogi. The Siddhi cult of Guru Nanak's time, therefore, was a strange mixture of Saivism, Buddhism, Yogism of Patanjali and Vedantism. According to the system of Gorakh Nath, Siva is the supreme God who can be realised by means of Hatha Yoga which involves a very strict discipline and control of the body and the mind.

In his mission of religious and social reform Guru Nanak attempted to dislodge the superficial and superstitious preachings of at least three main types of religious preachers the Brahmins, the Mulla (or Qazis) and the Siddhas (or Yogis). He appreciated the good points of every faith but he was bitterly against hypocrisy, i.e., lip-service to and emphasis on mere forms, rites and ceremonies, as these things did not promote moral life or bring spiritual solace to the people. In the Goshti, Guru Nanak brings out these facts clearly and

convinces the Siddhas that spiritual peace could not be obtained by running away from home to escape the problems of life but only by actively participating in life with a detached mind. To illustrate his point, he gave the example of the lotus and the swan both of which remain in water and yet out of it. Such an attitude, advises the Guru, can be developed with constant remembrance of God in the association and under the guidance of holy men.

III

The Siddha Goshti contains some twenty-eight questions and the Guru's answers to them all. The first two are of a personal nature. The Siddhas ask Guru Nanak his name, his place of abode and the faith he belongs to. He disposes them of in an impersonal manner-merely stating that he is an infinitesimal part of Universal Truth and a slave of those who have achieved It. Asked what his station is and where he resides or how he has come and whither is he bound; he does not answer any of these questions in simple material terms. He speaks of himself as a "being" and in the course of "becoming", and thus lifts the dialogue at once to a higher plane. He tells them that God pervades everywhere, himself included; and his course of life is determined by His Will,

which is manifest everywhere. He lives in it, abides by It and contemplates on It.

It is difficult to classify the rest of the questions strictly as religious, moral or metaphysical problems. They are usually overlapping. Broadly speaking, however, they relate to the place of man in the universe, the true purpose of his life and the means by which this purpose could be achieved. In order to give an idea of their nature and contents, some of these questions and the answers thereto are put down below.

1. Life of detachment

Among the questioners the names of two Yogis are specifically mentioned-Charpat and Loharipa. On hearing answers of a general nature, Charpat asked the Guru pointedly, "This world is said to be an impassable ocean. How is one to cross it? O Nanak, the detached one! please do give me a definite reply." After eulogizing the Yogi, the Guru answered this important question - this fundamental question of every seeker of Truth and Peace in every religion in a brief but clear manner: "A lotus grows and blossoms in water and yet its petals do not get wet. The feathers of a swan floating in water remain dry. Similar should be the attitude of a seeker of Truth: while living in this world and enjoying its

gifts, he should not get lost in its pleasure. He should rather keep his mind fixed on the universal Spirit and remain detached. Desires and hopes of life may be there but, while cherishing them all, his real self should not lose itself in them-it should remain unaffected by success or failure. By practising such a way of life he can surely feel the presence of the invisible Omnipresent; the universal Spirit manifests itself to him and he can attune his individual soul to the universal Soul. But such an insight of this path and the ability to adopt it can come only by concentrating on the Guru's Word (Stanzas IV-V).

This led the Yogi to another question: how can a man be sure that he has reached the required stage of concentration? The Guru elucidated this point, "When the mind loses its restlessness and becomes still; when his firm faith in God lets His Grace dawn on him; then it is that he comes to enjoy peace and tranquillity and realizes his true self. This develops love and longing for the essence of things and ultimately leads to union with God."

2. No Renunciation

Hereupon another yogi, Loharipa (a disciple of Gorakh Nath) took this opportunity to score a point. "The way of Yoga he explained, "was the right one

inasmuch as it enjoined living in forests far from the madding crowd; subsisting only on roots and fruits available there wandering all over the country unattached! and bathing at sacred places shedding pollution. Apart from the Guru's Word, this too brought peace of mind" (VII). To this Guru Nanak was opposed—this renouncing the world and one's household duties. He rather expected man to participate in the various activities of life without, of course, losing himself and forgetting his real purpose. Loharipa was, therefore, admonished that one must live the life of a householder with an alert mind without falling a prey to the temptations of the flesh or without succumbing to the charms of wealth. "It is not physical distance from the world which keeps the mind steady or straight", the Guru averted, "mental poise is really achieved through the remembrance of the Name of God. Without the Name, one's desire for worldly goods is never satiated. If one eats and sleeps in moderation, practises truth and seeks the Ultimate Reality, then, by the grace of the Guru, one does find God within even while living the life of a householder. The whole paraphernalia of a Yogi—matted hair, a tall cap, a pair of earrings, a patched cloak, a loin-cloth, a begging bowl and a grass mat has nothing to do with a truly spiritual or holy life. These external symbols

cannot help an individual to control one's carnal desires, passions, and impulses—like the sex urge, anger, conceit, self-assertiveness and egoism. One's mind must be educated, trained and disciplined and a conscious effort made to concentrate on the Guru's Word. Through continuous practice one can overcome one's selfish desires and the ego and develop an attitude of universal love and service. A cultivation of moral virtues is certainly preferable to an observance of such rites and rituals" (X-XI).

This proves how the Guru was opposed to all types of formalism. He condemned all symbols devoid of their spiritual value, irrespective of whether they were of the Brahmanical, the Muslim, the Jain or the Yogic way of life. These ostentatious symbols were merely a sign of hypocrisy. He, therefore, advised the Yogis to have their minds fixed on the Holy Word rather than on the paraphernalia which they had adopted; and thus get rid of their pride and egotism. Instead of the 'wallet and the 'cloak', the Holy Word would help them to control their animal passions and feel the presence of the divine element in every thing, animate or inanimate. A heart turned away from temptation should be the real bowl—and looking within the true cap. The body should be kept pure and

clean-the grassmat and the loin-cloth being just symbols of self-control. With such inner qualities a man having his mind attuned to the Guru's Word becomes a Gurmukh i.e., one who cultivates truth, harmony and restraint. A morally perfect Gurmukh, who has been thus liberated, will enjoy peace in his own house while living with his own family- much better than a Yogi who only sticks to the various symbols and wanders about in the forests' without exercising due restraint on his mind and animal passions.

3. Moksha (Salvation)

The Yogis asked another important question: who is a liberated one or one who has achieved salvation? This question involves another metaphysical query and is discussed later. It may, however, be pointed out here that the Guru's view of Mukti or Moksha (liberation is very significant; and, compared with the traditional concept, is almost revolutionary. According to him, Mukti or Moksha does not follow one's death. One can become a Jivan-mukta (liberated one) in this very life. This soul may find liberation here and now; and continue as such hereafter, merging itself in the Divine Soul in due time (XII).

4. Gurmukh vs Manmukh

According to the Guru, a Gurmukh is a liberated being and enjoys eternal peace and freedom - Mukti or Moksha; but a Manmukh is bound by passions and still remains entangled in the cycle of births and deaths (XIII). The former is a perfect man with a fully developed personality devoted to the service of mankind. He must have a firm and unflinching faith in the existence of God, the Almighty, the Absolute, the only one truly Existent, Himself uncreated but the Creator of all that is visible, the Essence of all essences, the All-pervasive, the All-knowing, the All-powerful and the Supreme Source of all qualities of all categories. Such a Being should be the object of worship for man; and he, by singing his praises and qualities, should imbibe those qualities, in his own measure, in himself and thus become God-like in thought, word and deed. Such a man will be a Gurmukh. His mind is set on the Guru's Word on which he meditates, and through such meditation he unfolds the God within, and this God within gives him guidance in every detail of life. The God-within is his Law-giver, his Commandant. And what is very true, the Will of the Commandant conforms to the Word of the Guru who, in reality, only represents Him on earth. Every day the Gurmukh is

expected to join the assembly of holy men (Sadh Sangat) in a place of worship (Gurdwara); get some opportunities of doing service to others; also have some occasions to receive more light and guidance about the Guru's Word and in consequence find his own vision undimmed and clear-unprejudiced and impartial. He gets inspiration and strength from the holy congregation and thereby overcomes selfishness and egocentricity. He feels himself to be a part and parcel of the universe which is now to him a manifesto of the Supreme Being. He is the man, idealized by Guru Nanak in contradistinction to a Siddha or a Yogi of the time.

The foil to a Gurmukh is a Manmukh: a self-centred and self-willed man. He is a slave to his own passions and is mainly concerned with the pleasure of the flesh. He has no regard for the higher values of life; no faith in the Guru, none in God.

The qualities, characteristics and achievements of a Gurmukh as also the faults and failures of a Manmukh, are dealt with at length in about twenty-five stanzas of this poem. At places, the Gurmukh is identified with the Guru and God. When a Yogi recommended the method of Hath Yoga to Guru Nanak (IX), the latter disagreed and affirmed that the only true Yoga is

that of the Gurmukh, the divinely enlightened man. The Gurmukh enjoys freedom and salvation whereas the Manmukh perishes in the cycle of births and deaths (XII and XIII): the former has discovered the true path and the latter, having lost it, has gone astray (XV and XVI). "I have started on these travels with a desire to meet the Gurmukh who will give me the stock-in-trade of truth", said the Guru. Moving on this path of rectitude, suggested to him by the Guru, he has his inner self linked with the Omnipresent; and by this means he gets control on his desires and impulses. He understands the real meaning of the Vedas; gets an insight into the inner recesses of the self which puts him in touch with the Infinite; and thus achieves for himself liberation from bondage (XX).

Then in fourteen stanzas (XXVIII-XXXI, XXXV-XXXVII, XL-XLII, LXV, LXIX, LXXI and LXXIII) Guru Nanak explains to the Siddhas how through the Guru's Word, a Gurmukh, a divinely enlightened mind, comes to acquire the right attitude towards life and its problems and comes to know the secrets of the universe. He develops an ideal character and overcomes egocentricity (XXIX). He knows that this universe is a play-field in which there is the unfolding of Truth through the various processes of creation and destruction (XXX). The

enlightened one comes to have a comprehensive knowledge of all mental faculties and of powers of good and evil; and as such he not only gets his own salvation but he also helps others in achieving the same through the Guru's Word (XXXI). He leads a truthful life which accords well with the Will of God and thus avoids all pitfalls (XXXV). He is pure in thought, word and deed. His mind gets attuned to God's presence as a matter of course, even though he may be busy in doing some mundane activities or getting them done (XXXVI). He overcomes feelings of enmity and aggression because he is in love with the universal Spirit and has reached the Master (XXXVII). To illustrate his point, there is the example of Rama as a Gurmukh and of Ravana as a Manmukh, the former spread virtue and protected the virtuous, whereas the latter only spread vice (XL). The enlightened one, we are further told, can discriminate between good and bad, true and false, and himself be free from the bondage of vice (XLI). He becomes the embodiment of truth (XLII). But rare indeed is the man who can lift himself to this degree of mental and spiritual perfection. Such a one is undoubtedly a true Yogi. He comes to be with God through Nam without which, of course, there can be no Yoga (LXVIII and LXIX). As already pointed out above, a

Manmukh is self-willed, conceited, egocentric, selfish, living under illusions and delusions caused by ignorance and narrow-mindedness. He seems to have gone astray and become a prey to fetishism. Misguided he wanders over the desert of superstitions. He is robbed of all that is good and his condition is not unlike that of a charmer in a grave-yard. Unheeding of the Guru's Word, he indulges in bad habits and wrong practices. He does not know that one can get eternal peace only by realising the Truth (XXVI).

IV

Some Yogic terms and concepts are also discussed in Siddha Goshti. For instance, the respiratory system of the human body and the occult powers obtained through its control. The Guru advised the Yogis to give up this method of controlling mental faculties through physical feats. Instead he advocated mental discipline through conscious efforts at self-control, as also by subduing the ego and surrendering the individual will to the Will of God. More important than these are the concepts of Maya, Haumai and Nam which have been clarified here as follows:

1. Maya - There was a time when nothing existed. Even time did not exist, nor space. Even the concept of existence in respect of

the form of God called the Absolute, was inapplicable to Him, or rather inconceivable in relation to Him, is what Guru Nanak refers to in the 23rd stanza of the poem as the 'pre-existence-state' of God which is something wonderful—God was then continuously in a non-conscious, non-active, non-creative, self-contained state. He was Apar Brahm. The nature of Brahm, however, is such that from that unconscious inactive state, He can of Himself—without any external stimuli (in fact there is nothing external in that state) become Sakar or Saphur, conscious and volitional. At this volitional stage, He Willed, and this Willing (what is also termed the Hukam), this conscious urge on His part, was the cause of the whole creation, the universe and all that came to be'. This is how the process of unfolding or evolution (Udkarkhan) started. It gave rise to what is known as Maya—the world as it appears to be to us.

The whole thing is wonderful (Vismadi) indeed! It explains the mystery of God and His creation in crystal clear terms. The Non-conscious becomes Self-conscious: the process of volition is set in motion; He Wills: and Maya in all her greatness and glamour begins to function. It may be observed in passing that the real meaning and nature of His Willing (Hukam) can be known only through His Grace;

and the man who knows it realizes the Truth, imbibes its spirit, thereby overcoming egocentricity and developing an attitude of detachment in life becoming, so to say, a true Yogi (XXIII).

2. Haumai - Next the Guru affirms that the pure and invisible Absolute (Brahm) takes on a Form: the One without attributes (Nirgun) becomes the One with attributes (Sagun). In this process is created an element of individuation, of particularisation, which, if not properly understood, leads to Haumai (self-sense-egotism); and this Haumai, if not curbed in time, causes the separation of the individual from universal. Instead of One, many begin to appear to be real as well as different. The feeling of 'otherness' comes up. But Unity can be restored if the mind is enlightened by the Guru's Word. Then the lotus of the heart blossoms out (XXIV). All 'others' merge into one's own self. Through a change in mental attitude, one perceives unity in diversity the Nam (Name) behind all forms.

3. Nâm - Last but not least, this poem explains the glory of Nâm (the Name of God). Nam transforms one's whole being and brings about a change of attitude, a change in the angle of one's vision; it is ignoring the appearance and concentrating on the essence of things which is the same

everywhere-in all men, animals, plants, wood, stones, water, fire, air, earth, space; it is viewing the 'One' in all these 'Many'-to get in touch with that 'One' for a moment, for a while, for ever! And this through prayer; begging for His grace, for His guidance through some guided one, through the holy congregation; praying on and on till superstition goes out and Light comes in, till the mind is kindled and a continuous link of the 'inner' with the 'inner of the outer' is established!

Easy to explain, Nām is, however, difficult to practise in this material world of temptations and pitfalls. Even saints and sages are not unaware of this problem. That explains why the Siddhas asked the Guru: "How can waxen teeth chew iron and steel? How can an icy cottage remain intact in a castle of fire!" (XLV). His reply was that one should control one's egoism and selfishness and identify oneself with the essence of things by overcoming duality and through contemplation on the Word. Thus the wise one will see the Supreme permeating everything. Only our faulty and misguided intelligence takes us astray: but it can be brought to the right path by concentrating on the Guru's Word, for then we begin to see things in their proper perspective. It is thus with the Guru's grace that we reach our destination.

Towards the end, Guru Nanak reiterates the significance of Nām: "O Yogi, listen! the fact of the matter is that there can be no Yoga without Nām. Those who are absorbed in the Name (Nam) become intoxicated day and night and enjoy everlasting peace, Nām makes a man understand that everything is born out of Nām. All values and virtues are obtained through Nām. All other modes of worship are hypocritical But this Nām is the gift of God, the true Guru. Without Nām there is no peace, no salvation" (LXXII).

The Guru concludes the Dialogue on a note of humility and submission to the Will of God which the gift of Nām has brought to him: "To Thee are known all the secrets of Thy power. How can anyone describe them? Thou Thyself enjoyest all Thy Forms - hidden or manifest. Many disciples and their Gurus, many Siddhas and Sadhus are busy in Thine search, as Thou Willeth. Having obtained the alms, the gift of Nām. I am ready to sacrifice myself for a glimpse of Thee. The imperishable Lord has arranged this play; and the Gurmukh through Guru's Word gets this insight. In every age, says Nanak, it is God alone who becomes manifest. There is none other besides Him". (LXXIII)

Wonderful is Sri Guru Granth Sahib

(ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)

Bhai Sahib Bhai Raghbir Singh Bir

Sri Guru Granth Sahib's teachings turn a *Gursikh* towards 'Waheguru' (God) in many ways. The aim of these teachings is to transform a *Gursikh's* outward-bound inclinations into inward-looking and make him meet with the Timeless One (God) abiding within him.

This method outlined in *Gurbani* which turns a *Gursikh* towards 'Waheguru' (God), is to rouse in his heart a powerful desire to meet God by repeatedly singing praises of His attributes and powers. When a *Gursikh* repeatedly reads in *Gurbani* that God is immaculate, sans enmity, sans fear, omnipotent and omnipresent, and that He is an ocean of grace and mercy, He is the cherisher, He does not remind him of his failings or demerits and He helps him who comes to His refuge, then he (*Gursikh*) is filled with the zeal and longing to meet Him (God).

ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ ਦਇਆਲ ਬਖਸੰਦ॥
ਅੰਗ - 283
God is the Treasure of mercy,

Compassionate and the pardoner.

ਅਨਦ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਸਦ ਜਾ ਕੈ॥
ਅੰਗ - 284

He is the Embodiment of happiness and in His Mansion is the Eternal Beatitude.

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ॥
ਅੰਗ - 293

The Infinite Lord is both within and without.

The Auspicious Master is contained in every heart.

ਆਪਿ ਭਲਾ ਕਰਤੂਤਿ ਅਤਿ ਨੀਕੀ॥
ਅੰਗ - 294

He Himself is good and very good are His acts.

ਪ੍ਰਭ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਾਥਾ॥
ਅੰਗ - 627

The Omnipotent Lord is the cause of all causes.

ਸਮਰਥ ਸਰਣਾ ਜੋਗੁ ਸੁਆਮੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧ ਸੁਖਦਾਤਾ॥
ਅੰਗ - 578

Omnipotent, Refuge-worthy, Treasure of compassion and the Peace-bestower is He, the Lord.

ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਦਾ ਭਾਈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਕਰਦਾ ਸਾਰ॥
ਅੰਗ - 639

He cherishes the human beings and other creatures, and day in and day out takes care of them O brother.

ਆਦਿ ਪੂਰਨ ਮਧਿ ਪੂਰਨ ਅੰਤਿ ਪੂਰਨ
ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਹ ॥ ਅੰਗ - 705
**The Transcendent Lord pervaded in
the beginning, pervades in the
middle and would pervade in the
end.**

ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਾਤਾਲ ਦੀਪ ਰਵਿਆ ਸਭ
ਲੋਈ ॥ ਅੰਗ - 706
**The Lord is pervading the
continents, solar systems, the
underworlds, the islands and all the
worlds.**

ਮਿਠਬੋਲੜਾ ਜੀ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਸੁਆਮੀ
ਮੋਰਾ ॥ ਹਉ ਸੰਮਲਿ ਥਕੀ ਜੀ ਓਹੁ ਕਦੇ ਨਾ
ਬੋਲੈ ਕਉਰਾ ॥ ਅੰਗ - 784
**Reverend God, who is my Friend and
my Master speaks sweetly. I have
grown weary of trying Him, but He
speaks not harshly ever.**

ਸੁੰਦਰ ਸਾਂਤਿ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਸਰਬ ਸੁਖਾ
ਨਿਧਿ ਪੀਉ ॥ ਅੰਗ - 847
**The beautiful, calm and
compassionate Lord, my Spouse is
the treasure of all the comforts.**

ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭ ਭੇਟਿਐ ਨਾਨਕ ਸੁਖੀ ਹੋਤ
ਇਹੁ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - 848
**Meeting with the Lord, the Ocean
of Bliss, O Nanak, this mortal
becomes happy.**

ਸਰਣਿ ਪਰੈ ਕੀ ਰਾਖਤਾ ਨਾਹੀ
ਸਹਸਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - 812
**There is no doubt that the Lord
preserves the honour of him, who
seeks His shelter.**

When a Gursikh daily hears God's laudations from *Sri Guru Granth Sahib*, he starts loving Him (God) and feeling that he will be indeed very fortunate, if he happens to meet such a God. To a *Gursikh* in this state of mind and spiritual

attainment, *Sri Guru Granth Sahib* says : "You can meet God and after meeting He can be yours. God is very close to you and is within you. You can have a glimpse of God from within your own self. You can recognise and realise God, meet Him, comprehend Him and can be like Him or be His image."

Many *Gursikhs* start treading on the path of God as prescribed in *Sri Guru Granth Sahib* and lead a life of Divine Name meditation. However, many *Gursikhs* become so much engrossed and absorbed in the snares of mammon (*maya*) and the sensual pleasures of the material world that the thought of treading on the path of God does not even occur to them, and they cannot wean themselves away from carnal and sensual pleasures.

ਸੁਤੜੇ ਅਸੰਖ ਮਾਇਆ ਬੁਠੀ ਕਾਰਣੇ ॥
ਅੰਗ - 1425

**For the sake of false wealth,
myriads are asleep in ignorance.**

To wake up such *Gursikhs* from the sound slumber of intoxicating mammonic pleasures, *Sri Guru Granth Sahib* employs another method. According to this method, by pointing out the shortcomings, blemishes and evils of the mammonic world, an effort is made to bring him on the path of God. The *Gursikh* is told about the pain and suffering he has to undergo at

the time of coming into this world and departing from it (That is, birth and death). He is told that perfect joy is nowhere to be found in the material world. Neither the king nor his subject, neither the rich nor the poor can be perfectly happy. The *Gursikh* is told that at no stage can one's desires be fulfilled in the material world. An effort is made to present in the right perspective the fruit of mammon (maya), its falsity and transience.

ਗਗਾ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਣ ਰਵਹੁ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ
ਜਪਿ ਨੀਤ॥ ਕਹਾ ਬਿਸਾਸਾ ਦੇਹ ਕਾ
ਬਿਲਮ ਨ ਕਰਿਹੋ ਮੀਤ॥ ਅੰਗ - 254
G : Utter thou the praise of the
Master of the world with thy every
breath and ever meditate on Him.
What reliance can be placed on the
body? Make no delay, O my friend,
there is no hitch in the way of
death, either in childhood, or in
youth, or in old age.

ਨ ਕਿਸ ਕਾ ਪੁਤੁ ਨ ਕਿਸ ਕੀ ਮਾਈ॥
ਬੂਠੈ ਮੋਹਿ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ॥
ਅੰਗ - 357

Neither there is any one's son, nor
is there any one's mother.
Through false worldly love, the
mortal wanders in doubt.

ਜੇ ਲਖ ਇਸਤਰੀਆ ਭੋਗ ਕਰਹਿ ਨਵ
ਖੰਡ ਰਾਜੁ ਕਮਾਹਿ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਗੁਰ ਸੁਖੁ
ਨ ਪਾਵਈ ਫਿਰ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥
ਅੰਗ - 26

Even though, thou cohabit with
hundreds of thousands of ladies and
rule over the nine regions of the
world. Even then, without the True
Guru, thou shalt not obtain

**happiness and undergo deaths and
births, over and over again.**

ਜੋ ਦਿਨ ਆਵਹਿ ਸੋ ਦਿਨ ਜਾਹੀ॥
ਕਰਨਾ ਕੂਚੁ ਰਹਨੁ ਬਿਹੁ ਨਾਹੀ॥
ਅੰਗ - 793

**The day which comes, that day shall
pass off.**

**Man must march on, nothing
remains stable.**

ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਖਾਇਆ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ
ਸੋਇਆ॥ ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਕਾਪੜੁ ਅੰਗਿ
ਚੜਾਇਆ॥ ਅੰਗ - 796

**Cursed, cursed is the food, cursed,
cursed the sleep and cursed, cursed
the robe which one wears on the
body.**

ਮਿਰਤੁ ਹਸੈ ਸਿਰ ਉਪਰੈ ਪਸੁਆ ਨਹੀ ਬੂਝੈ॥
ਬਾਦ ਸਾਦ ਅਹੰਕਾਰ ਮਹਿ ਮਰਣਾ ਨਹੀ
ਸੁਝੈ॥ ਅੰਗ - 809

**Death laughs over man's head, but
the beast understand it not. Involved
in strifes, pleasures and pride, he
thinks not of death.**

ਕਰਿ ਕਰਿ ਪਾਪ ਦਰਬੁ ਕੀਆ ਵਰਤਣ ਕੈ
ਤਾਈ॥ ਮਾਟੀ ਸਿਉ ਮਾਟੀ ਰਲੀ ਨਾਗਾ
ਉਠਿ ਜਾਈ॥ ਅੰਗ - 809

**Constantly committing sins, thou
hast amassed wealth for expending.
Thy dust shall mix with dust and
thou shalt depart naked.**

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਤ ਹੇ॥ ਜਾ
ਸਿਉ ਰਾਚਿ ਮਾਰਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ ਓਹ ਮੋਹਨੀ
ਮੋਹਾਵਤ ਹੇ॥ ਰਹਾਉ॥ ਅੰਗ - 821

**Without God, nothing is of any
avail to Thee. That with which thou
art hand and glove and attached,
that enticer mammon is beguiling
thee. Pause.**

ਏ ਮਨ ਪਿਆਰਿਆ ਤੂ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਮਾਲੇ॥
ਏਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਤੂ ਜਿ ਦੇਖਦਾ ਚਲੈ ਨਾਹੀ
ਤੈਰੈ ਨਾਲੇ॥ ਅੰਗ - 918

O my loved soul, ever contemplate thou the True One. This family which thou seest, shall not go with thee.

Sri Guru Granth Sahib's teaching puts a Gursikh on the path of God by instructing him in accordance with his thinking and stage of spiritual attainment. It is the duty of a Gursikh to hold on to Sri Guru Granth Sahib with faith and firmness. Then, one day, he shall surely pass through the ocean of existence. By holding on to Sri Guru Granth Sahib with faith and firmness, we mean that, besides paying reverence and obeisance to Guru Granth Sahib, a Gursikh should understand Guru's holy teachings, follow them in his life, meditate on Gurbani and practise Divine Name recitation and keep the holy company of Gursikhs of a spiritual level higher than his.

(Continued from P. 34)

it with others will know the path, says Nanak."

I may conclude this essay by giving a description of the ideal man in Guru Nanak's own words :

"Rare are such men in this world, whom after testing,

God has gathered unto His treasury.

They have rid themselves of the bonds of caste and colour and given up greed and 'mineness';

Imbued with the Name, they have become sacred places, full of purity, having put an end to the dirt and misery of egoism;

Nanak, washes the feet of such God-oriented saints in whose hearts is enshrined the True One."

(Source: Ascending Spirits)

IMPORTANT NOTICE

We have closed our account with the HDFC bank. Donors are requested to send their donations, henceforth, to Amarjit Singh, Editor ATAM PARMATAM, House No. 1936 , PHASE 10, MOHALI, (Pb) Pin 160062, through crossed cheques/drafts, drawn in favour of:

"ATAM SCIENCE TRUST A/C DAGSHAI PUBLIC SCHOOL"

For direct deposit of donations in the above said account, the details are:-

AXIS BANK Ltd, Solan (HP), pin 173212,
A/c No. 911010032523690, IFCS CODE-UTIB 0000666